

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Andrej Kreča

Šport kot oblika religije? Primer nogometa

Diplomsko delo

Ljubljana, 2017

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Andrej Kreča

Mentor: izr. prof. dr. Marjan Smrke

Šport kot oblika religije? Primer nogometa

Diplomsko delo

Ljubljana, 2017

Zahvala:

Zahvaljujem se mentorju izr. prof. dr. Marjanu Smrketu za pomoč, strokovno svetovanje, potrpežljivost in zaupanje pri pripravi diplomskega dela.

Iskrena hvala tudi moji družini in prijateljem, ki so verjeli vame in me podpirali v času študija.

Šport kot oblika religije? Primer nogometa

V diplomski nalogi sem na primeru nogometa ugotavljal povezavo med športom in religijo. Namen naloge je bil ugotoviti ali lahko ta dva fenomena enačimo, torej ali na šport lahko gledamo kot na obliko religije ali zgolj njen surogat. Šport in njegovo spremljanje zajemata vedno več prostora v vsakdanu ljudi, zato so ga nekateri začeli enačiti z religijo, prav tako pa imata oba pomembno vlogo tudi pri krepitvi kolektivne zavesti ljudi. V opisnem delu diplomske naloge sem se sprva ukvarjal z definiranjem religije, za namen preučevanja športa kot oblike religije, pa so pri tem bile uporabljene predvsem funkcionalne definicije religije. V nadaljevanju sta bila predstavljena tudi šport in zgodovina nogometa, ter razlogi za naraščanje njegove popularnosti. Ker imajo pri slednji velike zasluge mediji, sem na kratko opisal tudi njihov prispevek k rasti zanimanja za šport. Preverjal sem še odnos med športom in religijo v preteklosti in danes, hkrati pa sem današnje vzporednice povezal tudi z nogometom. Ob koncu sem predstavil tudi kritike športa kot religije in odgovoril na tri preverjene hipoteze. Podobnosti med športom in religijo vsekakor obstajajo, vendar pa je vprašanje, ali je to dovolj tudi za njuno enačenje. Morda bi nogomet, zaradi čaščenja simbolov, ki so v funkciji povezovanja skupnosti, lahko videli kot obliko totemizma.

Ključne besede: religija, šport, nogomet, odnos.

Sports as a form of religion? Football

In my diploma thesis I determined the connection between sports and religion, on the example of football. The purpose of the thesis was to determine whether these two phenomena can be equated, or in other words, can we regard sports as a form of religion or just its surrogate. Sports and the following of it consumes an ever-increasing amount of time, thus some have begun to equate it with religion. In addition to that, both have a very important role in strengthening the collective consciousness of people. In the descriptive part of the diploma thesis, I first dealt with the definition of religion, for the purpose of studying sports as a form of religion, the functional definitions of religion were used in this respect. Then I presented sports and the history of football, followed by the reasons for its continued growth in popularity and the media role in this development. I continued with the relationship between sports and religion in the past and present, and at the same time, I also linked today's parallels with football. At the end, I presented criticisms of sports as a religion and answered three tested hypotheses. The similarities between sports and religion are definitely there, but the question is whether this is enough for their equation. Perhaps football and its worship of symbols, which function as community integration, can be seen as a form of totemism.

Keywords: religion, sports, football, relationship.

Kazalo:

1	Uvod	6
2	Religija	8
2.1	Definicije religije.....	8
2.2	Vsebinske definicije religije	9
2.3	Funkcionalen (funkcionalistični) pogled.....	9
3	Šport	13
4	Nogomet in njegov razvoj skozi čas.....	14
4.1	Razvoj z nogometom povezanih iger z žogo	15
4.2	Stara Kitajska	16
4.3	Japonska	17
4.4	Srednja in južna Amerika	17
4.5	Evropa	17
4.6	Razvoj nogometa kot ga poznamo danes	18
4.7	Naraščanje popularnosti nogometa.....	20
5	Šport kot oblika religije.....	23
5.1	Antične Olimpijske igre	23
5.2	Antični Rim	24
5.3	Krščanska tradicija in njen odnos do telesa.....	24
6	Šport kot oblika religije – danes.....	26
6.1	Vzporednice med religijo in športom in primeri v nogometu	29
6.2	Kritiki teze o športu kot obliki religije	41
7	Ugotovitve	44
8	Zaključek.....	49
9	Literatura	52

1 Uvod

Igre z žogo so bile od nekdaj popularne. Igramo jih zaradi kratkočasnega, koristnega pa so tudi za razvoj motoričnih sposobnosti. Tako so v preteklosti bile pogosto uporabljene kot del vojaškega urjenja, z namenom izboljšanja psihofizične pripravljenosti vojske. Njihova popularnost je povezana tudi s preprostostjo. Večina iger z žogo ima namreč preprosta pravila, ki jih ni težko osvojiti in razumeti, prav tako pa zaradi tekmovalnosti sprožajo pozitivna in negativna čustva, kar jih naredi še bolj zanimive.

Ena izmed najpopularnejših iger z žogo je nogomet. Gre za šport, ki je od začetka svojega razvoja, v obliko, kot jo poznamo danes, privlačil veliko število ljudi, tako v smislu igranja kot zgolj spremljanja ob igrišču. Da ima največ gledalk in gledalcev, najsi bo na štadionih ali pred ekrani, je jasno – pa tudi igralcev in igralk, ki se posvečajo nogometu, je več kot v vseh drugih športih (Kreft 2011, 4). Popularen je pri vseh generacijah ljudi, ne glede na katerem koncu sveta živijo in kakšen je njihov ekonomski status. V času največjih derbijev se čas marsikje ustavi, ljudje svoje obveznosti takrat odložijo na kasnejši čas, saj nestrpno pričakujejo začetni sodnikov žvižg in za devetdeset minut vse stvari, ki niso povezane z nogometom postanejo nepomembne. Že nekaj časa se mu skoraj uradno reče *The Beautiful Game* (Lepa igra), tako kot se boksu reče plemenita veščina, atletiki pa kraljica športa (Kreft 2011, 1). Zaradi svoje popularnosti je nogomet pogosto obravnavan tudi kot oblika neke nove moderne religije. Med navijači pogosto velja prepričanje, da je nogometni stadion priljubljene ekipe njihova cerkev, čas nogometnih tekem pa čas obreda. Nekateri nekdanji, pa tudi aktualni zvezdniki so predvsem zaradi svojih igralskih sposobnosti šteti za (nogometne) bogove. Okroglo usnje ima dušo. Tako se sicer imenuje le notranji, gumijasti del nogometne žoge, toda s to dušo očitno osvaja in pritegne milijone in milijone ljudi po svetu, ki jim žoga daje srečo in žalost, solze in smeh ter jim nadomešča manjkajoče v življenju – ali pa bi jim brez nje manjkalo (Šubic 2001, 30).

Zaradi vse pomembnejše vloge športa v vsakdanjem življenju se lahko vprašamo, ali lahko šport ali pa določeno športno panogo dojemamo kot obliko nove religije. Mnenja o tem so različna, saj nekateri to tezo zagovarjajo, drugi pa kljub nekaterim podobnostim med fenomenoma menijo, da športa in religije ne moremo enačiti.

Cilj diplomskega dela je torej ugotoviti, ali šport – v našem primeru nogomet, lahko štejemo kot obliko (nove) religije ali pa zgolj za surogat (nadomestek) religije. V opisnem delu bomo

sprva spoznali različne definicije religije, kjer se bomo osredotočili predvsem na vsebinske in funkcionalistične poglede. V nadaljevanju bo predstavljena tudi definicija športa in zgodovina nogometa. V drugem, teoretičnem delu, bo sprva predstavljen zgodovinski preplet religije in športa, nato/sledijo pa vzporednice modernega športa in religije, kjer bodo uporabljeni tudi primeri iz sveta nogometa, ob koncu teoretičnega dela pa bodo prikazane tudi kritike teze o športu kot ekvivalentu religiji.

V zadnjem delu diplomskega dela bodo zbrane ugotovitve in odgovori na tri postavljene hipoteze od katerih se prva nanaša na šport na splošno, drugi dve pa na povezavo med religijo in nogometom.

H1: Tako šport kot religija krepi kolektivno zavest

H2: Nogomet lahko štejmo za obliko religije

H3: Marxova trditev, o religiji kot opiju ljudstva, se na svoj način lahko prenese tudi na razumevanje doživljanja športa med navijači

2 Religija

Religija je s človekom povezana skoraj skozi vso njegovo zgodovino. Človek že od pradavnine razmišlja o tem, kje in ali obstaja neka nadnaravna sila nad njim, ter kakšen vpliv ima nanj. Preko različnih ritualov in obredov, je skušal izboljšati in dopolniti svoj vsakdan, ali pa najti nek smisel v življenju.

O izvoru besede religija McCutcheon (v Voglar in Voglar 2009, 10) zapiše, da prihaja iz latinščine, beseda pa je razširjena tako v angleščini, kot tudi drugih jezikih. Pantić (1988, 7) pravi, da je religija v preteklosti v nekaterih družbah urejala skoraj celotno javno življenje človeka, je pa tudi poskušala določiti podrobnosti njegovega privatnega in celotnega duhovnega življenja. Sociologi religijo smatrajo za kulturno univerzalijo, kar pomeni, da čeprav se religija pojavlja v veliko oblikah in je odvisna od kulturnega konteksta, jo v bistvu najdemo v vseh družbah (Leonard v Rojnik 2012, 8).

Moore (1998, 126) je zapisal, da ima religija v večini družb pomembno vlogo, saj kaže ljudem sprejete načine vedenja in sicer preko zagotavljanja vrste moralnih pravil, ki pa se ne prikazujejo kot naravna pravila družbe, temveč kot od boga dana. Omenil je tudi, da so številni drugi avtorji dokazovali prispevek religije k velikim družbenim spremembam.

Kerševan (1989, 542), pravi, da se razvite religije, kakršna je katoliška, pojavljajo kot povezani sklopi predstav in idej, ravnanja in materializirane simbolike, katerih nosilci so posebne institucije, v tem primeru Cerkve. Isti avtor pravi tudi, da od religije kot take in od njenih imanentnih značilnosti ni odvisno, kakšno težo in domet bo imela na kulturo dane družbe, pač pa na to vplivajo tipi družbe, družbena formacija in določen zgodovinski razvoj kakšne družbe (Kerševan 1989, 542).

2.1 Definicije religije

Smrke (2007, 176) zapiše, da je religija družben pojav, katerega definicija je eden prvih resnih problemov, s katerimi se spoprijemajo poznavalci.

V grobem lahko rečemo, da gre, kot sta zapisala Haralambos in Holborn (1999, 454) preprosto rečeno za verovanje v nadnaravno in dodala, da ta definicija ne vključuje, da imajo nadnaravne sile vpliv ali oblast nad svetom, ki vedno spremlja verovanje v nadnaravno. Samo

religijo je težko enotno definirati, kajti definicije le-te se med seboj razlikujejo, saj jo različni avtorji in pogledi drugače pojmujejo.

Teorijo in prakso definiranja religije je obravnaval Črnič, ki zapiše, da poleg akademikov definicije religije uporabljajo (in tudi proizvajajo) različni družbeni akterji, kot npr. politika pri opredeljevanju vloge religije v družbi in sodstvo pri odločanju o upravičenosti do statusa religije. Pri prizadevanjih za pridobitev legalnega statusa religije, definicije le-te uporabljajo tudi nova religijska gibanja (NRG) (Črnič 2001, 1006).

V družboslovnih pristopih definiranja religije pri teoretskem opredeljevanju religije, kot pravi Črnič (2001, 1009), v grobem ločimo dva osnovna pristopa, in sicer vsebinske (substancialne) definicije, ter funkcionalne definicije.

2.2 Vsebinske definicije religije

Vsebinske definicije religije poskušajo opredeliti, kaj religija je, kateri so elementi, ki ločijo religijske od nereligijskih pojavov. So bolj specifične od funkcionalnih in bolj eksplicitne glede vsebine religije. Prav tako so ožje, praviloma ekskluzivistične, omogočajo pa jasnejše ločevanje religijskih od nereligijskih pojavov. Za vsebinske definicije religije je značilna tudi uporaba dodatnega kriterija, t.j. posebnega odnosa ljudi do sveta bogov in nadnaravnega, ki je odraz strahospoštovanja, izraža pa se v žrtvovanju in čaščenju. (povzeto po Črnič 2001, 1009).

McGuire (v Črnič 2001, 1010) zapiše, da so vsebinske definicije primerne za preučevanje religij v relativno stabilnih družbah, opozori pa na težave pri analizi religijskih sprememb, kar pojasnjuje pri težki izpeljavi vsebinske definicije, ki bi stalno veljala v družbah, v katerih so prisotne stalne, včasih tudi rapidne spremembe.

2.3 Funkcionalen (funkcionalistični) pogled

Za funkcionalen, bolj inkluzivističen pristop, je religija to, kar opravlja funkcijo religije, najbolj znani družbeni funkciji religije pa sta integracijska funkcija in kompenzacijska funkcija. Za integracijsko funkcijo je značilno, da integrira, povezuje ljudi v duhovno – moralno skupnost in sicer preko svojih predstav, vrednot, obredov, simbolov ipd. Na integracijsko funkcijo religije kaže tudi možna etimološka razlaga korena besede *religare*, kar pomeni *povezovati se* (povzeto po Črnič 2001, 1010).

Funkcionalistični pogled preučuje njen prispevek pri zadovoljevanju potreb družbe, katera zahteva določeno stopnjo družbene solidarnosti, vrednotni konsenz in harmonijo ter integracijo svojih delov. Funkcija religije je prispevek, ki ga ima pri zadovoljevanju takšnih funkcionalnih predpogojev, na primer njen prispevek k družbeni solidarnosti (Haralambos in Holborn 1999, 454).

Emile Durkheim meni, da je za religijo značilno razlikovanje med svetim in profanim, kjer se kot zapiše Coakley (v Rojnik 2002, 8), profano nanaša na stvari, ki so del vsakdanjosti in se jim ne pripisuje globljega pomena, na drugi strani pa svete stvari izzovejo globoko spoštovanje, tudi strahospoštovanje. Poda tudi funkcionalistično definicijo religije, ki jo vidi kot enoten sistem verovanj in praks, povezanih s svetimi stvarmi, to je tistim, kar je oddvojeno in prepovedano (Haralambos in Holborn 1999).

Svoje poglede argumentira s preučevanjem avstralskih staroselcev. Ti so razdeljeni na klane, v katerih ima vsak član določene obveznosti, ki jih mora izpolniti. Značilna je povezanost članov, saj si le-ti morajo med seboj pomagati, vendar pa je zaradi pravil eksogamije poroka članov istega klana prepovedana. Klani se med seboj razlikujejo po simbolih (totemih), ki pa veljajo za posvečene. Durkheim je njihovo religijo poimenoval totemizem in jo pojmoval kot najpreprostejšo in najbolj temeljno obliko religije, saj je menil, da pri čaščenju boga oziroma totema ljudje pravzaprav častijo družbo, ki jo označi kot predmet verskega oboževanja (povzeto po Haralambos in Holborn 1999, 455).

Izpostavi pomembnost religije za krepitev kolektivne zavesti. Pomembnost družbene skupine in njeno odvisnost od nje ljudje prepoznavajo v čaščenju družbe, na ta način religija krepí enotnost skupine in pospešuje družbeno solidarnost. Preko kolektivnega čaščenja pripadniki družbe sporočajo in izkušajo moralne vezi, ki jih povezujejo (Haralambos in Holborn 1999, 455).

Za razliko od Durkheimove opredelitve religije, za katero lahko rečemo, da le-to vidi kot pozitivno za družbo, pa je marksistični pogled na njo kritičen. Marx (v Kerševan 1989, 540) pravi, da religijo ustvarja človek, ter da je religija samo poseben način produkcije, poseben način človekovega prisvajanja sveta. Marx leta 1844 o religiji zapiše: »Religiozna beda je izraz dejanske bede in hkrati protest zoper dejansko bedo. Religija je vzdih ogrožene kreature, čustvo brezsrčnega sveta, kot je tudi duh brezdušnih razmer. Religija je opij ljudstva« (Marx 1970, 131). Pavičević (v Fajfar 2008, 15) pravi, da je Marx z označbo religije kot »opija ljudstva« želel opozoriti na varljivo vlogo religije, ki ljudi odvrta od aktivnega spreminjanja

obstoječih razmer v družbi, in sicer preko ustvarjanja iluzij o drugem svetu, enakosti in pravičnem plačilu ali povračilu. Marx religijo vidi tudi kot enega glavnih razlogov za vsako neuspelo revolucionarno spremembo. Razlog tega je v zatirjevanju, da so bogati bili bogati po volji boga, zato bi spreminjanje družbe pomenilo nasprotovanje božji volji (Moore 1998, 126).

Marx je želel povedati, da religija predstavlja »protibolečinsko zdravilo« za bolno, tj. trpeče, izkoriščano delavsko ljudstvo. Ljudje bi le stežka zdržali vsakodnevne napore in izkoriščanja brez »zdravila« – religije, ki usmerja pogled človeka stran od vsakodnevnih tegob, v prihajajoče odrešenje, skratka, ki mu daje smisel (Pisk 2015).

Marxova trditev, da religija opij ljudstva najbolje ponazarja njeno kompenzacijsko funkcijo, in da kot opij učinkuje s predstavami o drugem, pravem, novem svetu nebeškega ali božjega kraljestva ali pa tudi prave, notranje, duhovne stvarnosti nasproti sicer nevzdržni zunanji, materialni družbeni stvarnosti (Kerševan v Črnič 2001, 1010).

Kot zapišeta Haralambos in Holborn (1999, 458), marksistični pogled vidi religijo kot izkrivljeno realnost, ki povzroča mnogo zmot, ki oblikujejo podlago ideologije vladajočega razreda in napačne razredne zavesti in nadaljujeta, da religija v ničemer ne prispeva k rešitvi problema, saj gre za preprosto zgrešen poskus narediti življenje bolj znosno.

Tudi Lenin podobno označuje religijo kot Marx. Kot pravita Haralambos in Holborn (1999, 458), jo označi kot duhovno vodko, v katerem sužnji kapitala utaplajo svojo človeškost in zahteve po spodobnem življenju.

Značilnost marksističnega pojmovanja religije je tudi prepričanje, da le-ta izvira s strani zatiranih razredov. Tako Engels trdi, da je bilo krščanstvo izvorno gibanje zatiranih ljudi, ki se je prvič pojavilo kot religija sužnjev in osvobojenih sužnjev, ter revežev, katerim so bile odvzete vse pravice ljudi, ki jih je Rim podjarmil in razselil (Haralambos in Holborn 1999, 458).

Iz teh prepričanj je razvidno, da marksizem vidi religijo kot neke vrste sistem družbenega nadzora, ki ljudi drži v prepričanju, da je potek njihovega življenja božja volja, kar varuje višje sloje pred revolucijami in uporom ljudstva. Religija pomaga ustvariti lažno razredno zavest, ki slepi pripadnike podrejenega razreda, da ne spoznajo svojega položaja in interesov. Pozornost ljudi je tako odvrnjena od dejanskega izvora njihovega zatiranja, kar pomaga pri ohranitvi oblasti vladajočega razreda (povzeto po Haralambos in Holborn 1999, 459).

Čeprav funkcionalne definicije religije običajno vsebujejo večino elementov vsebinskih definicij religije, so praviloma dosti širše. Funkcionalni pristop v svoji skrajnosti tako med religije uvršča tudi ideologije, nacionalizme, celo ateizem in marksizem, torej pojave, ki jih vsebinski pristop ne prišteva med religije. Funkcionalne definicije so uporabne pri preučevanju medkulturnih, transzgodovinskih in spreminjajočih se elementov religije (Črnič 2011, 1011).

3 Šport

Kljub temu da diplomsko delo govori o točno določenem športu kot obliki religije, je sprva potrebno definirati šport, v nadaljevanju pa poiskati vzporednice med obema fenomenoma.

Beseda šport izhaja iz angleščine, kjer pomeni razvedrilo in je v vseh delih sveta soznačica za enaka prizadevanja (Mežnar, 2). Pisk (2005, 1) šport vidi kot igro, rekreacijo ali tekmovanje, ki vsebuje psihološke in fizične vrednote, razvija moralne kreposti in nas socializira. Nadaljuje, da je lahko tudi poklicno delo, obrt, služba in zaposlitev in ga označi za neodtujljivo pravico vsakega posameznika. Elias (v Miller in McHoul 2002, 266), pa omenja štiri figurativne ključne športa in sicer napor, tekmovanje, postavitev pravil in kolektivni pomen ter trdi, da zagotavljajo njegovo magično privlačnost – napetost in katarzo.

Coakley (v Rojnik 2012) šport označi kot institucionalizirane aktivnosti, ki vključujejo fizičen napor ali uporabo relativno kompleksnih fizičnih veščin, sodelovanje posameznikov pa motivira kombinacija osebnega zadovoljstva in zunanjih nagrad.

Šport se je razvil iz iger, zato je pomembno, da ta pojma ločimo. Caillois igri pripisuje pet značilnosti – svobodo, na osnovi katere se posameznik odloči ali bo v igri sodeloval, omejenost, v smislu prostora in časa, negotovost končnega rezultata, neproduktivnost poteka in rezultata ter nazadnje element lažnosti, kar pomeni, prevzemanje določene vloge, s katero pa se posamezniki zunaj aktivnosti ne identificirajo (Rojnik 2012, 6). O povezanosti športa in iger govorita tudi Miller in McHoul (2002, 266), saj zgodovino globalnih športov povezujeta s prevzemanjem iger, ki so jih v neko nacionalno okolje prinesli obiskovalci oziroma naseljenci.

Šport lahko danes razumemo kot telesno »kulturo« v ožjem pomenu – kot kultiviranje in trening telesa, ki pa ni sama sebi namen, pač pa služi nabiranju novih moči po delu za novo delo, kot (športno) vzgojo – pridobivanje splošnih človeških kreposti in družbenih vrednot prek športa (Pisk 2011, 130). Čeprav je danes šport viden kot rekreacija ali pa tudi poklic, pa je imel v preteklosti tudi vojaški pomen, saj je ga je marsikatera vojska uporabljala za izboljšanje fizične pripravljenosti svojih vojakov. Danes pa šport lahko vidimo tudi v povezavi z religijo, o kateri bo več napisanega v nadaljevanju diplomskega dela.

4 Nogomet in njegov razvoj skozi čas

Kljub temu da obstaja veliko različic raznih iger z žogo, je vsem skupna ena stvar – ljudje že tisočletja uživajo ob igranju iger, kjer se žogo na kakršenkoli način premakne z nogo. Da si lahko kontroliral žogo in njeno premikanje z nogami oz. s stopalom je veljalo kot velika umetnost in talent. Ljudje so že dolgo občudovali te veščine (Tolić 2017).

Ena izmed najpopularnejših različic iger z žogo je nogomet. Beseda nogomet je prevod iz angleške besede *football*, vendar pa so na Otoku za igro sprva uporabljali drugo besedo. Ime, ki so ga uporabljali za igro, je bilo enostavno »igra z žogo – *Ball play*«. Izraz *football* se prvič pojavi v 15 stoletju. Vendar ne gre za opis udarjanja žoge z nogo, ampak bolj za opis gibanja med igro – hoje z nogami (*on foot*) (Magoun v Šelekar 2010, 15).

Šubic (2001, 8) nogomet dojema kot fenomen našega časa, ki ga podobno spremljajo in doživljajo generacije ljudi po vsem svetu. Zaradi nogometa so se začenjale vojne, sklepala premirja, razdirali zakoni. V tej zmesi pozitivnih in negativnih čustev doživljajo mnogi svoje neizživete zgodbe in iz nje črpajo življenjsko energijo (Plesec in Doupona Topič 2002, 16). Gre za lahko razumljivo igro katero Šarenac (1986, 69) opiše igro dveh ekip s po 11 igralci in ciljem, da z organiziranim napadom, tako da potiskajo žogo, oziroma jo brecajo z nogami, glavo z namenom, da dosežejo zadetek v nasprotnikova vrata. Zmaga ekipa, ki do izteka časa zadane več golov.

Preprostost nogometne igre izpostavita tudi Plesec in Doupona Topič (2002, 17), ki zapišeta, da ga je mogoče igrati kjerkoli, kadarkoli in na raznovrstnih površinah, saj so potrebni samo igralci in žoga, zanimiv pa je tudi zaradi dejstva, da favoriti ne zmagujejo vedno. Elsner (v Teran Košir 2014), poudari negotovost igre, ki jo pripisuje dinamiki le-te kot tudi trepetanje do zadnjih trenutkov, saj ima tudi slabši nasprotnik možnost dosege zadetka. Je tudi šport, ki v svojem osnovnem namenu združuje ljudi, kot pravi Vrcan (v Plesec in Doupona Topič 2002, 26), različnih pogledov, prepričanj in družbenih slojev in nadaljuje, da je hkrati eden izmed kanalov, preko katerega se družbene strasti kažejo širši javnosti.

Dejstva so, da današnji nogomet privlači pozornost velikega števila ljudi, da postaja sestavni in vedno pomembnejši del vsakodnevnega življenja široke množice ljudi in da je zmožen povzročiti prava eksplozivna sredstva te množice (Protega 1997, 11). Občutke, ki jih množica

doživlja po tekmah Pikalo (2001, 11) opiše kot občutek olajšanja pri gledalcih, in očiščenje oziroma katarzo igralcev, ki je podobna tisti, ki so jo doživljali igralci v starogrških dramah.

Zaradi svoje globalne popularnosti in razširjenosti je nogomet pogosto poimenovan kot najpomembnejša postranska stvar na svetu. Vrcan (v Protega 1997, 10) pravi, da je nogomet potrebno opazovati ne samo in ne predvsem kot fenomen zgolj množične igre, čistega razvedrila in zabave, temveč kot fenomen množične kulture našega časa. Nogometna tekmovanja so kot stroj, ki se ne ustavi (Šubic 2001, 95). Najbolj popularni nogometni tekmovanji sta svetovno in evropsko prvenstvo. Božič (v Plesec in Doupona Topič 2002, 26) svetovno nogometno prvenstvo označi kot največji športni dogodek na svetu, ki presega celo olimpijske igre. Pikalo (2001, 11) pa nogometna prvenstva vidi kot socialni dogodek, s podobno funkcijo, kot so jo antičnem Rimu imele gladiatorske igre – pridobiti pozornost, pokazati moč mesta, ter zabavati publiko. Za namen teh tekmovanj se izboljšuje infrastruktura, vedno več je tudi marketinga v smislu oglaševanja tega športa, različna nogometna tekmovanja pa postajajo spektakli, ki si jih želi ogledati množica ljudi.

Nogomet danes ni več zgolj le šport, postal je tudi posel, reklama; okoli njega se je razvila prava industrija. Postal je vsesplošni dogodek, ki združuje ljudi različnih nacionalnosti, socialnih slojev, verskih pripadnosti, političnih usmeritev in ekonomskih zmožnosti na enem mestu (Šelekar 2010, 1).

4.1 Razvoj z nogometom povezanih iger z žogo

Lahko bi rekli, da so bile igre z žogo od nekdaj popularne. Po ohranjenih dokumentih je mogoče sklepati, da so jih poznali domala v vseh antičnih družbah, od Egipta do stare Grčije in celo do Kitajske in Avstralije – celo Inki niso izjema (Macdonald v Šelekar 2010, 5). Z njimi so si ljudje krajšali čas, ponekod pa so bile uporabljene tudi kot del vojaškega urjenja. Skozi čas so se razvijale vsaka po svoje, iz zgodovine pa je razvidno, da imajo na prvi pogled popolnoma različne vrste iger z žogo »skupne prednike«. Nogomet, se je zgodovinsko razvijal skozi več vrst iger z žogo, v končno obliko kot ga poznamo danes pa se je razvil v 19. stoletju v Veliki Britaniji, kjer so bila zapisana prva pravila.

4.2 Stara Kitajska

Podatki o tem, kdaj lahko govorimo o prvi, nogometu podobni igri, so različni, skupno pa jim je, da se je vse skupaj začelo v Stari Kitajski. Vsekakor ima Kitajska daleč najdaljšo nogometno tradicijo, saj govorijo viri celo o neolitski dobi, in sicer naj bi igro, podobno današnjemu nogometu, igrali v provinci Shan Xi (Plesec in Duopona Topič 2002, 21). Vasle (2002, 16) trdi, da so kot skoraj vse, tudi nogomet pet tisoč let pred Kristusom izumili Kitajci. Elsner (v Plesec in Doupona Topič 2002, 21), pa pravi, da zgodovina nogometne igre na Kitajskem sega v tretje tisočletje pred Kristusom in nadaljuje, da razvoj igre, ki se je imenovala *zu-qui*¹, pri čemer *zu* pomeni udariti z nogo, *qui* pa žoga, pripisujejo tako imenovanemu »rumenemu kralju« Huang Tiu.

Izumitelji si zagotovo niso predstavljali, da bo sedem tisoč let kasneje njihova nedolžna igrlica krojila športno usodo sveta (Vasle 2002, 16). Igra je imela podobna pravila, kot današnja oblika nogometa, fizično pa je bila izjemno zahtevna. Šivano usnjeno žogo, napolnjeno s perjem in dlako je bilo potrebno spraviti v majhno mrežo širine med 30 in 40 centimetri ter pritrjeno na dolge bambusove palice. Igralci so za obrambo in vzdržanje napadov nasprotnika lahko uporabljali noge, prsi, hrbet in rame, medtem ko uporaba rok ni bila dovoljena (fifa 2017a).

V času dinastije Tsin (255 pr.n.št.–206 pr.n.št.) , kot je zapisal Riordan (v Šelekar 2010, 6), je bila igra sprva namenjena carskim vojakom, z namenom izboljšanja gibljivosti in pripravljenosti. Dodal je še, da je igra veljala za simbol »mladega sonca«, zato je bila večinoma igrana pomladi.

V času dinastije Han (206 pr. n. št.–220 pr. n. št.) je bilo urjenje z žogo tudi del vojaškega učnega programa (delo.si 2006). Veliko je k razvoju nogometa v tem obdobju prispeval tudi vladar Wudi (156 pr.n.št.–87 pr.n.št.), ki je bil velik oboževalec omenjene igre. Ko je zavzel območje centralne Azije je ukazal, da se morajo vsi dobri igralci *Tsu-Chija* preseliti v njegovo mesto, tako da jih bo on lahko opazoval med igro. Včasih je po celi dan preživel ob gledanju te igre, nemalokrat pa se je zgodilo, da jo je tudi sam igral (Charles v Šelekar 2010, 6).

Igra je s časoma izgubljala svoj prvoten pomen, vseeno pa je ostala priljubljena. Okrog leta 600, je v obdobju dinastije Tang igra izgubila vojaški pomen, saj so Kitajci iznašli usnjeno

¹ Različni zapisi istega termina *zu-qui*, *Tsu-Chi* ali *Tsu-Chu* so posledica citiranja različnih avtorjev.

žogo, s katero je igra postala bolj dinamična in imela več taktičnih značilnosti današnjega športa (delo.si 2006). Riordan (v Šelekar 2010, 6) zapiše, da je posebnost tega obdobja tudi, da so *Tsu-Chu* igrale tudi ženske.

4.3 Japonska

Podobno igro, kot na Kitajskem so igrali tudi Japonci. Igra imenovana *Kemari* se je začela približno 500–600 let kasneje kot *Tsu-Chu*, igra pa se še danes. Gre za šport, ki nima elementa konkurence, kot ga ima *Tsu-Chu* in se igra brez borbe za posest. Stoječi v krogu, si igralci na relativno majhnem prostoru morajo podajati žogo in se truditi, da se le-ta ne dotakne tal (fifa 2017a). Sprva igralci niso nosili kakšnih posebnih oblačil oziroma dresov, razen plemstva. Pozneje se pojavijo posebna oblačila imenovane *hitatare*. Med brcanjem žoge so igralci vzklikali "jaa", "arii" ali "oh". Igro so igrali tako ljudje iz nižjih slojev, kakor tudi plemstvo in celo sam cesar (Zatsuroku v Šelekar 2010, 7).

4.4 Srednja in Južna Amerika

V Srednji Ameriki so igre z žogo gojili Azteki in Maji. Pri obeh je igra imela tudi religijski pomen. Pri *peloti*, kot so igro imenovali, je žoga simbolizirala sonce in zato ni smela pasti na tla. Po končani igri, ta je lahko trajala tudi več tednov, saj neodločenega izida ni bilo in je ena od ekip morala zmagati, so Maji zmagovalce ali vsaj del moštva žrtvovali bogovom, pri Aztekih je takšna usoda doletela poraženo ekipo (delo.si 2006).

Nogometu podobne igre so se razvijale tudi v Južni Ameriki. Kot pravi Giulianotti (v Plesec in Doupona Topič 2002, 21) so ljudstva na ozemlju današnjega Čila igrala *pilimatun*, ljudstva današnje Patagonije pa igro z imenom *tcoekah*.

4.5 Evropa

Različne igre z žogo podobne nogometu so se igrale tudi v Evropi. Pranogomet se je igral že v antični Grčiji, predvsem v Šparti. Slednjega sta z manjšo žogo igrali dve ekipi na pravokotnem polju, označenim z mejnimi črtami in središčnico. Cilj igre je bil spraviti žogo preko mejnih linij nasprotnike, tako, da so si jo igralci med seboj podajali (fifa 2017a).

Kljub temu, da je pranogomet oz. *episkyros* bolj podoben današnjemu ragbiju, pa je v nekaterih elementih podoben tudi današnjemu modernemu nogometu. Liddell (v Šelekar

2010, 10) izpostavi podobne dimenzije igrišča in pa število igralcev, ki je sestavljalo ekipo (12). Kot zanimivost doda, da so igro igrale tudi ženske, udeleženci pa so igrali goli.

Druga znana igra je *Harpastron*². Beseda v dobesednem prevodu sicer res pomeni rokomet, vendar je tudi ta imela, kar nekaj skupnih točk z nogometno igro. Kljub vsemu pa *Episkyro* in *Harpastron* strokovnjaki priznavajo kot predhodnico ragbija oziroma rokometu (Wilson v Šelekar 2010, 10).

Kot je zapisal Vasle (2002, 16), so žogo kmalu posvojili Rimljani in nadaljeval, da je bil Julij Cezar zelo spreten z obema nogama, medtem ko je Neronu žoga uhajala mimo nog. Na Apeninski polotok so bile igre z žogo prenesene iz Grčije. V času rimskega imperija so se Rimljani namreč zabavali ob igranju *karpastuma*, igre z žogo, katere cilj je bil prenesti žogo za nasprotnikovo črto in ki tako po svoji grobosti kot po osnovnih pravilih spominja na današnji ameriški nogomet (T.K.B. 2010).

Na ozemlju današnje Italije se je kasneje igral tudi *Calcio storico* oziroma, kot ga je označil Vasle (2002, 16), *Calcio fiorentino*. *Calcio storico* se je sicer pojavil leta 1580 in se je sprva imenoval *Giuoco del calcio Fiorentino*. Za njegov pojav je zaslužen vplivni grof Giovanni de'Bardi, prijatelj vseprisotne florentinske družine Medici. Gre za boj med štirimi četrtmi Firenc, vsako zastopa 27 igralcev: Santa Croce – Azzurri (modri), Santo Spirito – Bianchi (beli), Santa Maria Novella – Rossi (rdeči) in San Giovanni – Verdi (zeleni) (Ig.K 2017).

Lastnost te igre je velika grobost, saj je za dosego cilja dovoljeno skoraj vse. Posledično je med njenim izvajanjem pogosto prišlo do hujših poškodb. Gre za enega najbolj grobih športov, mnogi pravijo, da gre za mešanico med nogometom in borbami MMA (Ig. K. 2017).

4.6 Razvoj nogometa kot ga poznamo danes

Britansko otočje velja za zibelko modernega nogometa. Kljub temu pa se je moderna oblika nogometa tudi na Otoku razvijala postopoma. Vasle (2002, 16) omeni legendo, ki pravi, da je bila prva žoga na Otoku glava padlega rimskega vojaka, ko so Bretonci leta 55 pred Kristusom nagnali okupatorje. Čeprav so Britanci odgovorni za popularizacijo nogometa, pa se je ta šport v svojih prvotnih oblikah skozi čas soočal s težavami in neodobravanjem. Thomas Elyot je leta 1531 opisal novo igro z žogo kot nekaj ekstremno krutega. Za več

² Različna zapisa termina *Harpastron* in *karpastum* sta posledica citiranja različnih avtorjev.

žogami so se neomejeno v času in prostoru podile cele vasi. Padale so žrtve (Vasle 2002, 17). Nenaklonjenost nogometu je bila prisotna predvsem v vladajočih krogih, ki so se bali njegovega vpliva na ljudstvo. Ambrožič (v Teran Košir 2014), pravi, da je bil nogomet ponekod povezan s socialno revolucijo, saj gre za šport, pri katerem se krepi ekipni duh, tega pa so se v določenih krogih bali. Ponekod so ga zato prepovedali, kot zapiše Toličeva (2017) se je to zgodilo leta 1314 v Londonu, ko je župan izdal uradni razglas, ki prepoveduje igranje nogometa na območju mesta, zaradi kaosa in nereda, ki ga je le-ta povzročal in doda, da je kršitev lahko pomenila zaporno kazen.

Avtorica nadaljuje s primeri prepovedi v času stoletne vojne, z nenaklonjenostjo škotskega kralja, kot tudi s prepovedjo igranja nogometa na ulicah Manchestra. Kot glavni očitke nasprotovanja nogometu označi, da je le-ta kršil zakon o miru na soboto (Sabbath) oz. na krščansko nedeljo (Tolič 2017).

Kljub temu da je bila igra marsikje prepovedana, pa ljudstvo tega ni upoštevalo, prej nasprotno, saj so ljudje igro vzljubili in nadaljevali z njo.

Čeprav je igra dolgo imela nasprotnike tako v vladajočih, kot tudi v cerkvenih krogih pa je imela tudi zagovornike. Najbolj znan je bil pedagog Richard Mulcaster. Leta 1581 je v svoj dnevnik zapisal, da nogomet veliko prispeva k izboljšanju zdravja in moči. Po njegovem mnenju bi bilo treba igro samo malo reorganizirati, ji zmanjšati število igralcev in ji dodati sodnika (Šelekar 2010, 15).

Sčasoma so igro začeli sprejemati in jo igrati tudi višji sloji in duhovščina. Tako je kralj James I leta 1633 preklical prepoved igranja nogometa, skoraj istočasno pa je tudi anglikanska cerkev izdala uradno odobritev te igre (Magoun v Šelekar 2010, 16).

Z rastjo popularnosti tega športa, se je v 19. stoletju nogomet znašel tudi na področju izobraževanja. Sčasoma so šolniki ugotovili, da nogomet spodbuja pri učencih določene lastnosti kot so lojalnost, nesebičnost, sodelovanje, obzirnost itn. Nogomet je kmalu postal del šolskega kurikulumuma (Tolič 2017).

Nogomet do 19. stoletja ni imel enotnih pravil. Ponekod je bilo obvladovanje žoge dovoljeno tudi z rokami, igra je bila tako podobna ragbiju. Da ima britansko otočje najpomembnejšo vlogo za razvoj nogometa, kot ga poznamo danes, pričajo podatki, da so pravila za današnjo obliko tega športa nastala prav tam. V 19. stoletju je pomembnih nekaj letnic v katerih so ta pravila nastala:

- 1848 – Na sestanku v Cambridgeu so določili splošne standarde, med drugim so definirali tudi »off side«. Žal se ta pravila niso ohranila (Šelekar 2010, 19).
- 1850 – Igralci nasprotnih moštev morajo nositi čepice različnih barv. Zastavljeno je bilo tudi vprašanje ali lahko pri nogometu igralci nosijo žogo v rokah, saj je veljalo splošno stališče, da je nogomet s tem preveč podoben ragbiju (Šelekar 2010, 19).
- 26. 10. 1863 – Prvo organizirano združenje je nastalo 26. oktobra 1863 popoldne v londonski Freemason's Tavern, na ulici Great Queen, ko je ducat angleških klubov uskladilo pravila, na osnovi tistih, ki so jih leta 1848 sprejeli v Trinity Collegeu blizu univerze v Cambridgeu. Ustanovili so The Football Association. (Vasle 2002, 17). Ta dan velja za nekakšen rojstni dan nogometa, kot ga poznamo danes, saj se je s sprejetimi pravili nogomet ločil od ragbija.

Ti datumi so pomembni predvsem zato, ker so bila zapisana osnovna pravila nogometa, kot ga poznamo, vendar pa so se sčasoma pravila še dopolnjevala (možnost vratarjev, da uporabljajo roke, uvedba sodnikov, kazenskih prostorov ipd.).

Pred sprejetjem pravil je na Otoku obstajalo zgolj ducat klubov, nogomet pa se je igral ljubiteljsko. S sprejetjem enotnih pravil in ustanovitvijo *The Football Association* pa je popularnost tega športa močno narastla. Tolićeva (2017) zapiše, da se je v slabih 8 letih iz prvotnih 11 ekip različnih londonskih klubov in šol povečalo kar na 50. Prva država, v kateri se nogomet ni več igral zgolj ljubiteljsko je bila Anglija. Ta je tudi prva organizirala turnirsko tekmovanje. Kot je zapisal Vasle (2002, 19) se je to zgodilo leta 1888, prvi zmagovalec turnirja pa je postal Preston North End, in nadaljuje, da sta prvo mednarodno srečanje odigrali Anglija in Škotska. Nogomet je kaj kmalu iz popolnega amaterizma in kratkočasnja postal profesionalen šport, zato pa je, kot pravi Vasle (2002, 19), poskrbela prav Anglija.

4.7 Naraščanje popularnosti nogometa

Popularnost nogometa se je večala tudi izven britanskega otočja. Nogometne organizacije so začele nastajati po vsem svetu. Najprej na Nizozemskem in Danskem leta 1889, potem na Novi Zelandiji (1891), Argentini (1893), Čilu (1895), Švici (1895), Belgiji (1895), Italiji (1898), Nemčiji (1900), Urugvaju (1900), Madžarski (1901) in Finski (1907) (fifa 2017b).

Popularizacija in širjenje nogometnih zvez je pomenilo tudi potrebo po ustanovitvi organizacij, ki bi povezovale vse nogometne zveze in skrbela za (morebitna) mednarodna in

klubska tekmovanja. V svoji stari pisarni v pariškem Trocadéru je funkcionar in novinar Robert Guérin s predstavniki še petih držav 21. marca leta 1904 ustanovil Mednarodno nogometno zvezo (*Fédération Internationale du Football Associé*) (v nadaljevanju FIFA) (Vasle 2002, 29). Želja po turnirju, na katerem bi se pomerile članice te organizacije se je uresničila leta 1930, s prvim svetovnim prvenstvom, ki se je bilo odigrano v Urugvaju.

Druga najvplivnejša nogometna organizacija je Evropska nogometna zveza. UEFA – *the Union of European Football Associations* – je upravni organ evropskega nogometa. Je zveza društev, predstavniška demokracija in krovna organizacija 55 nacionalnih nogometnih zvez po vsej Evropi (uefa 2017).

Z ustanovitvijo Fife in Uefe je popularnost nogometa v svetu začela močno naraščati. Obe zvezi poudarjata dostopnost nogometa vsem, ne glede na njihovo ekonomsko stanje, raso, politično prepričanost in vero. Tekmovanja, kot so svetovno prvenstvo, evropsko prvenstvo, Liga prvakov in Evropska liga privlačijo ogromne množice tako na stadione kot pred televizijske ekrane. O popularnosti svetovnega prvenstva piše tudi Božič (v Plesec in Duopona Topič 2002, 23), ki ga vidi kot največji športni dogodek, v katerem je boj najboljših nogometašev za krono svetovnih prvakov v zadnjem času daleč presegel športne okvire, ter ga označil za enega najvznemirljivejših »univerzalnih« dogodkov postmoderne dobe, s katerim je težko ali pa nemogoče vzpostaviti kakršnekoli primerjave.

Pri vzponu popularnosti imajo pomembno vlogo tudi mediji. Z njimi se v različnih oblikah srečujemo vsakodnevno. Bodisi gre za televizijo, radio, tiskane medije, ali pa internetne strani, vseskozi smo obkroženi z različnimi informacijami, ki so nam lahko vsiljene ali pa ne. Od svojega nastanka naprej so imeli pomembno vlogo v življenju posameznika, z razvojem elektronskih medijev pa se je ta vloga še povečala, saj si ljudje dandanes skoraj ne predstavljamo več, kako bi na hiter način prišli do informacij, ki jih potrebujemo.

Podrobnejše pisanje o športnih panogah se je začelo z razvojem tiskanih medijev v 19. stoletju, vendar pa takrat ne moramo govoriti o tem, da bi šport bistveno pridobival na popularnosti. Kot pravi Mrakova (2008, 23), so tiskani mediji v 20. stoletju dobili močno konkurenco v radiu in televiziji. Športni dogodki so se tako lahko prenašali neposredno, ljudje pa so preko zvoka in kasneje slike v živo spremljali športne dogodke. Tako se je povečalo tudi zanimanje za določene športne panoge, nogomet pa je zaradi svoje preprostosti bil eden izmed tistih, ki je postal eden izmed najpopularnejših športov.

Mediji so tako odgovorni za to, da je vse več gledalcev začelo spremljati športne dogodke. O tem pišeta tudi Plesec in Duopona Topič (2002, 60), ki medije označita kot izredno uspešne pri »rekrutiranju« novih gledalcev, saj ljudje, ki se nikoli niso ukvarjali s športom, potrebujejo priložnost za učenje pravil in strategij športnih iger, preden postanejo zagrizeni navijači, kot pravita pa je to najlažje in najmanj »boleče« prav s pomočjo medijev. Preko njih smo vseskozi v stiku z različnimi informacijami, bodisi preko televizije, tiskanih medijev ali pa interneta. Danes se v svetu ne zgodi nič več, česar ne bi takoj spremenili v elektronsko informacijo (Tanšek 2007, 23).

Popularnost športa danes močno odvisna od medijev. Športi o katerih se veliko piše in govori, so večinoma bolj popularni. Preko poročanj so gledalci v stalnem stiku z dogajanjem v svojem priljubljenem športu oziroma klubu za katerega navijajo. Lahko rečemo, da pri poročanju o (določenem) športu gre seveda za propagando le-tega.

Prav z medijsko propagando pa je nogomet zagotovo najbolj pridobil na popularnosti. Vsakodnevno smo obkroženi z novicami iz njegovega sveta, reklame za velika tekmovanja se predvajajo več mesecev pred njihovim začetkom, v njih pa pogosto sodelujejo največji nogometni zvezdniki, ki vabijo ljudi na ogled tekem.

Pomembno vlogo imajo tudi športni novinarji, ki s svojimi članki skušajo prepričati ljudi o pomembnosti nekaterih tekem in jih s tem še dodatno spodbuditi za njihovo spremljanje. Seveda ne smemo pozabiti na komentatorje v času tekem, ki z (včasih tudi neobjektivnim) načinom komentiranja tekem pogosto navdušijo zbrane pred televizijskimi zasloni. V času pomembnejših tekem pogosto tudi ko so-le te že končane, športni novinarji v studiu, skupaj z gosti v studiu analizirajo pomembnejše dogodke tekem, kar sam dogodek naredi še bolj zanimiv za športno publiko. Seveda vse to velja tudi za druge športe, kot npr. košarka, rokomet in smučanje, vendar pa nogomet in tekmovanja povezana z njim brez medijev zagotovo ne bi bila tako množično obiskana, kot so.

5 Šport kot oblika religije

Ta del diplomske naloge bo razdeljen na dva dela. Prvi del bo govoril o povezavi med športom in religijo v preteklosti, drugi del pa se bo nanašal na podobnost športa nogometa in religije. Na prvi pogled se morda zdi, da športa in religije ne moramo povezati, vendar pa zgodovinska dejstva govorijo drugače. Tako je religijsko funkcijo imela ena izmed iger z žogo pri Aztekih, potem ko so poraženo ekipo, ali pa le del te žrtvovali bogovom. Verjetno najbolj znan primer povezave religije izvira iz antične Grčije in sicer gre za antično obliko olimpijskih iger.

5.1 Antične olimpijske igre

Ko govorimo o antičnih olimpijskih igrah se moramo zavedati dejstva, da gre za enega izmed dogodkov, ki je v času trajanja imel velik pomen. Ne samo religijskega, temveč tudi v smislu miru, saj so že mesec pred začetkom in tudi med samim dogodkom na tistem območju bile prekinjene vse vojne, med časom trajanja iger pa je bilo prepovedano tudi nošenje orožja, kar je bilo imenovano »sveti čas«. Pisk (2005, 2) zapiše, da njihov predviden začetek sega v leto 776 pr. n. št., in da predstavljajo tudi začetek nam znanega organiziranega tekmovalnega športa. Poudari tudi grško predanost športu in telesnim aktivnosti, ter da so bile igre in tekmovanja del njihovega vsakdana in kulture. Pomembna značilnost iger je, da so pri njih tako kot tekmovalci, kot tudi gledalci lahko bili prisotni samo moški. Ženski populaciji je bilo sodelovanje prepovedano.

Religijski pomen antičnih olimpijskih iger se kaže predvsem v tem, da so bile posvečene bogovom, v prvi vrsti Zevsu. O tem piše tudi Pisk (2010, 32), ki olimpijske igre v starogrški tradiciji v svojem bistvu označi kot bogoslužje v čast svojih bogov. Gerjolj (2003, 53) za antične olimpijske igre pravi, da spadajo med kultno in religiozno najbolj izpopolnjene športne prireditve.

Bickel (v Gerjolj 2003, 53) zapiše, da sta bila najbolj religiozno koncipirana prvi in zadnji dan. Pred začetkom tekmovanj, so se tekmovalci v svetem mestu Olympii z darovi bogovom sprva očistiti, medtem ko je zadnji dan služil predvsem zahvaljevanju bogov, ki so bili zaslužni za zmage športnikov. Zmagovalci tekmovanj so za nagrado prejeli lovorov list, v domačih mestih pa so bili pričakani kot junaki (Gerjolj 2003, 53).

5.2 Antični Rim

Rimljani športu niso pripisovali religijske vrednosti, so pa mu pripisovali uporabnost, predvsem pri urjenju vojske. Rimljani so za takratne življenjske izzive bili naklonjeni atletiki in borilnim športom, ki so podpirali vojaško usposobljenost, kot tudi da je bil šport cenjen kot oblika zabave, kar lahko vidimo ob geslu »kruha in iger«. Popularna so bila predvsem gladiatorska tekmovanja, ki so ponujala zabavo ob nasilju, ki se je dogajalo v rimskih arenah (Gerjloj 2003, 52).

Diem (v Gerljolj 2003, 52) pa omeni tudi, da šport v Rimu ni bil pomemben samo iz vidika uporabnosti in zabave, pač preko kapitolskih iger, ki izvirajo iz 8 stoletja pr. n. št. tudi za vzgojo mladih ljudi v kreposti in preseganje prepadov med različnimi sloji ljudmi.

5.3 Krščanska tradicija in njen odnos do telesa

Kršćanstvo sprva športu ni bilo naklonjeno. Kot pravi Gerjloj (2003, 54) je krščanstvo antične športne igre in prireditve sprva doživljalo kot religiozno – kulturne in posledično kot protikršćanske oziroma poganske, zato jih je, kot zapiše Gifford (2004, 6) rimski cesar Teodozij I. Veliki prepovedal. O negativnem odnosu krščanstva do športa piše tudi Pisk (2011, 129), ki pravi, da je še pred reformacijo, že od samih začetkov krščanstvo imelo protislovna stališća do športa, katerega duhovno in družbeno moč pa je prepoznal sv. Pavel in ga uporabi pri svojem oznanjevanju »poganom«.

Negativna nastrojenost do športa pri krščanstvu sprva izvira predvsem zaradi pomena športa pri antičnih Grkih, o čemer piše Gerjloj (2003, 55), ki pravi, da se krščanstvo po eni strani predvsem brani pred vplivom grške antične religiozne kulture, ter kot argument proti športu in pozitivni vlogi telesa uporablja prav helenistično dualistično antropologijo platonizma in novoplatonizma.

Do srednjega veka šport v krščanstvu nima večjega prostora, kasneje pa v ospredje stopijo predvsem viteški športi, ki kot pravi Bickel (v Gerjloj 2003, 54) v srednjem veku preko vrste religiozних obredov, urejajo in osmišljajo viteško »športno« življenje.

Pomemben premik k sprejemanju športa pomeni tudi tako imenovano v 19. stoletju nastalo »mišičasto krščanstvo«, ki je značilno predvsem za protestantsko okolje. Kot omenja Pisk (2011, 129), je ta miselni tok v športu videl velik vzgojni in moralni potencial, kot tudi da so

bile nesebičnost, pravičnost in zdravje bistvene ideje tako za šport kot tudi za krščansko skupnost.

Ko govorimo o odnosu krščanstva do športa je seveda potrebno omeniti tudi razliko med protestantskim in katoliškim odnosom do njega. O tem v enem izmed svojih člankov piše tudi Pisk, ki zapiše, da je šport svojo domovinsko pravico dobil v času protestantske Anglije v 19. stoletju preko Thomasa Arnolda kot sredstvo vzgoje v šoli. Kot je dejal, je bil viden kot sredstvo moralne vzgoje in kot ohranjanje zdravega načina življenja. Močno je bil povezan tudi z delom, saj je znano, da športna aktivnost krepi človeka in mu posledično daje moč za opravljanje delovnih nalog. Delo pa je tisto, ki je v protestantizmu eden izmed bistvenih pomenov, medtem ko je brezdolje prvi in najtežji greh. Šport je imel v protestantizmu jasen cilj in razlog, ki ga je podpirala tudi »mišičasta kultura« (povzeto po Pisk 2011, 130).

Katoliško razumevanje športa v nasprotju s protestantizmom v njem ne vidi sredstva za druge cilje, ampak ga vidi kot cilj sam na sebi. Za svoj obstoj šport ne potrebuje zunanjega razloga – ni sredstvo za neke »višje« športu samemu zunanje cilje. Kljub temu pa lahko govorimo o »avtoteličnosti« (zanosa) športa, kjer je potrebno izpostaviti štiri razsežnosti in sicer igrivost, tekmovalnost, moštvenost in odprtost za samospoznanje prek športa (povzeto po Pisk 2011, 130).

Krščanska teologija telesa in športa je postala grški miselnosti – kljub temu da ji je nasprotovala, morda pa prav zaradi tega – kmalu po soočenju močno podobna (Gerjolj 2003, 56). Ušeničnik omenja poizkus poenotenja grškega in bibličnega pojmovanja človeka s strani Tomaža Akvinskega, ki je dušo in telo videl kot substancialno realnost, ki tvorita eno bivajočo in delujočo substanco, človeka (Ušeničnik v Gerjolj 2003, 56). Precej pozornosti telesu in športu posveča drugi vatikanski koncil. V njegovih besedilih ne zasledimo več dualistične razpetosti med duhom in telesom, marveč le-ta poudarjajo enotnost duše in telesa (Gerjolj 2003, 57). Posledično to spremeni tudi odnos do športa, ki je sicer viden kot koristna prostočasna dejavnost, s katero krepimo osebnostno rast. Smernicam drugega vatikanskega koncila sledijo tudi papeži, ki šport interpretirajo in ovrednotijo kot pozitivnega ter velikokrat povezanega s socialnim naukom Cerkve in kulturno razsežnostjo človeškega življenja (Gerjolj 2003, 57).

6 Šport kot oblika religije – danes

Maselj (2017, 22) zapiše, da je šport pogosto imenovan religija sodobnega sveta, razlog za to pa vidi v njegovem učinku tako na športnike kot tudi navijače.

Čeprav se na prvi pogled zdi, da šport in religija nimata veliko skupnega pa nekateri avtorji menijo drugače, saj med dvema fenomenoma vidijo precej vzporednic. Pisk (2011, 137) pravi, da je izhajajoč iz funkcionalističnih predpostavk obravnavanja religije športa vedno bilo mogoče razumeti kot večji del latentne oblike sekularne religije.

Lahko bi ga označili kot posvetno – »tostransko« religijo, ki jo Dugandžija (v Pantić 1988, 18) vidi kot sistem idej, občutkov in dejanj skupine, v katerem verniki izbrane vidike družbene realnosti povežejo z vero, ki za to skupino predstavlja najvišjo vrednost in nadaljuje, da je ena od funkcij posvetnih slovesnosti socialna in integrativna, saj gre za »stanja namočena z mistično domišljijo o Enem, ki vse navdaja«. Kot vernike izbrane družbene realnosti lahko glede na to definicijo vidimo navijače na športnih prizoriščih, pri čemer kot Enega, ki jih vse navdaja, označimo posameznega športnika ali pa športni klub.

Za Pierra de Coubertina ustanovitelja olimpijskih iger moderne dobe je šport »religija s cerkvijo, dogmami, kultom /.../ a predvsem z verskim občutkom«. Zanj imajo olimpijade »sakralni značaj«, športu pa dajejo ritualno »super – eminenco«. Atlet je zanj »neke vrste duhovnik in služabnik vere mišične moči«, mladi športniki vseh narodov pa bodo postali »ponovni učenci športne religije« (Koch 2002, 93-94).

Pantić razlog za to, da je šport postal oblika oboževanja, vidi v burnem razvoju množične kulture in sicer na splošno novega nacionalizma, profesionalizacijo akterjev in preoblikovanjem občinstva. Nadaljuje, da se ta moderna sekularna religioznost kaže pri obnašanju navijačev, svoj vrhunec pa doseže, tako v neposrednem poteku tekmovanja kot pred in po športnih dogodkih. Opozori tudi na primere navijaške evforije, zastrupitve, regresije, agresivnosti in dramatičnega doživljanja (ne)uspehov svojih športnih idolov. Poleg teh primerov avtor pravi, da s strani navijačev obstaja tudi vztrajna skrb za življenje njihovih športnih idolov in celo čustvena navezanost ter odvisnost od njih. Skozi to identifikacijo in morebitno prevlado svojih idolov, navijači ponovno pridobivajo zdavnaj izgubljene občutke infantilne vsemogočnosti (povzeto po Pantić 1988, 18-19).

Eno izmed najskrajnejših opredelitev, ki enači šport in religijo, je podal Prebish (v Coakley 1997, 478), ki meni, da je šport postal religija do takšne mere, da je bolj ustrezen izraz za osebno religioznost kot na primer krščanstvo, judovstvo ali katera druga tradicionalna religija (Rojnik 2012, 19).

Novak (v Coakley 1997, 478) šport vidi kot obliko »naravne« religije in podobnost med njima vidi v gonilnih silah, kot so svoboda, hrepenenje po popolnosti in spoštovanje mej ritualov, ki imajo poseben simboličen pomen, šport pa je uvrstil med človekove dobrine, ki si jih je vredno želeli zaradi njih samih in ne kot sredstvo za dosego česa drugega (Rojnik 2012, 19). Novak meni, da gre pri športu za obliko religije, zaradi tega ker zagotavljajo »organizirane institucije, pravila in bogoslužja«, kot tudi zato ker učijo »religijske lastnosti srca in duše« in nadaljuje, da v splošnem ponovno ustvarjajo simbole kozmičnega boja v katerem človeško preživetje in moralni pogum nista zagotovljena. Zaključí, da skozi svoje simbole in rituale šport zagotavlja priložnosti za izkušanje občutka edinstvenosti in za takojšnjo osebno transformacijo (povzeto po Price 2000)

Caputo o športu pravi, da ga lahko vidimo kot »religijo brez religije«, kar pomeni, da bi temeljna ideja takšne postmoderne religije morala biti v »nori« ljubezni in predanosti, saj brez njiju ni upanja, brez upanja pa ni športa, kar kaže na religiozno razsežnost športa (Pisk 2010, 33).

Coakley (v Rosa 2016, 23) religijo in šport vidi kot možna vira bivanjske izkušnje, vključujoč začasne prekinitve meje med sabo in ostalim svetom, saj ponujata možnost za preseganje samega sebe in izkušnjo evforije, »čustveni vzpon«.

Mathisen (v Coakley 1997, 470) šport opisuje kot obliko »ljudske« religije, kot skupno v združevanju v neprekinjeno družbeno celoto, pri obeh pa vidi vrednote, zaupanje, vero, mite in kultne obrede (Rojnik 2012, 19).

Barber (2011) omenja mnenje psihologov, da imata šport in religija veliko enakih učinkov na ljudi, kar ponazori z ritualom, za katerega pravi, da če je lahko zabaven, je lahko zabava, ki jo izkusimo na stadionih ritualistična. Pravi, da je športno navijaštvo transformacijska izkušnja, skozi katero navijači pobegnejo iz svojega dolgočasnega življenja, tako kot religijske izkušnje pomagajo verujočemu preseči njihov vsakdanji obstoj.

Harry Edwards (v Leonard 1998, 378) namiguje, da je šport kot oblika religije prisotna tudi v ZDA, Prebish (v Coakley 1997, 475) pa pravi, da lahko govorimo o celotni enakosti med

religijo in športom, in ne samo o vzporednicah ter trdi, da je za večino Američanov šport oblika religije (Rojnik 2012, 19).

Michael Novak (v Rosa 2016, 24) trdi, da je šport v bistvu oblika »naravne« religije in kot vzporednice obeh označi asketizem, kjer je pomen priprave, spoštovanja telesa, razuma in duha, ter strahospoštovanja, ter nadaljuje, da imata tako šport kot tudi religija ritualne obrede in sta socialni instituciji.

Edwards in Leonard (v Rosa 2016, 24) športa ne vidita kot »prave« religije in ga zaradi le določenih vzporednic pojmujeta kot navidezno religijo.

Davie podobnosti vidi v istih smernicah njunega spreminjanja v sodobnih družbah. Vzporednice vidi med religijo in drugimi prostočasnimi dejavnosti in poda primer v upadanju števila gledalcev na nogometnih tekmah v Veliki Britaniji ter upadom rednega obiskovanja cerkva. Kot razlog vidi vse manjše zbiranje ljudi, da bi se skupaj zabavali, saj to lahko počnejo bolj ekonomično, npr. ob televizijskem sprejemniku (Rojnik, 2012, 18).

Leonard (v Rojnik 2012, 18) podobnost vidi tudi v »športanstvu«, katerega razvoj pripiše s pojavom verskih organizacij za športnike od leta 1950 naprej, njihov cilj pa je rekrutacija novih članov verstva, predvsem krščanskega.

Gerjolj (2003, 57-58) pravi, da je cerkev preko športnih kaplanov – ki na velikih tekmovanjih spremljajo verne športnike, tako z duhovno kot z religiozno pomočjo – vzgojila že veliko športnikov.

Dejstvo je, da vzporednice med športom in religijo obstajajo, vendar pa je (ne)sprejemanje le-teh odvisno od načina razmišljanja vsakega posameznika. V nadaljevanju poglavja bomo obravnavali vzporednice med religijo in športom, ter nekatere izmed njih povezali s športom, ki ga obravnavamo kot obliko religije – nogometom.

6.1 Vzporednice med religijo in športom in primeri v nogometu

Po Leonardu (v Rosa 2016, 19) večina religij vključuje elemente verjetja (vere), hierarhijo, simbole, rituale, spravo in magičnost.

- **Vera:** Slednja se kaže skozi verjetje v svete knjige, npr. Biblija pri kristjanih in Koran pri muslimanih. Coakley pravi, da imajo vse religije neko pisno ali ustno izročilo, ki proučuje in ugotavlja svojo vero in nadaljuje, da obstaja tudi vera v to, da sodelovanje in tekmovanje v športu prinaša uspešnost na osebni in družbeni področju, človeka pa krepi v fizični in duševni moči. Doda tudi, da se s športnim udejstvovanjem okrepi religioznost in nacionalizem (Rosa 2016, 19).

Raziskovalci športa ugotavljajo, da je med današnjimi športniki veliko verujočih oziroma čedalje več takšnih, ki svoje vere ne skrivajo. Ne le to, raziskave so pokazale, da je sama molitev tako pred in med tekmo ter po njej uporabna in razširjena praksa, ki športnikom pomaga pri nastopih in splošnem počutju (Maselj 2017, 22).

V izražanju verovanj na športnem področju je potrebno razlikovati med dvema načinoma. Prvi način se kaže s podobnim izražanjem kot npr. v krščanstvu ali islamu. V kontekstu športa se športniki in navijači v trenutku napetosti prekrizajo ali priklonijo, ter se s tem obračajo na boga. Na športnih prizoriščih se to najpogosteje kaže ob odločilnih trenutkih tekem ali pa tudi takoj po njihovem koncu, ko se športniki (pa tudi navijači) za uspeh zahvalijo višji sili. Spomnimo se Gorana Dragića, ki se je po tekmi s Španci trikrat brez zadržkov prekrizal, nogometaši pri prostih streljih ali po zadetkih pogosto pokažejo z roko proti nebu (Maselj 2017, 22).

Pri navijačih se versko izražanje kaže tudi med samo tekmo, ko z navijaškimi pesmimi in vzkliki opogumljajo tako sonavijače, kot tudi svoje športne idole.

Druga možnost je, da se do športa oz. »objektov« s področja športa zavzame odnos, kot se ga običajno do objektov religioznega čaščenja, vendar brez prepoznavne navezave na tradicionalno vero. Primer lahko najdemo v molitvi, usmerjeni na »objekt kot cilj«, kar je značilno predvsem v trenutkih negotovosti in napetosti. Želja navijačev in športnikov je s pomočjo molitve spremeniti potek tekme v zeleno smer in tako doseči cilj – ugoden rezultat. Molitev usmerjeno na »objekt kot cilj«, najdemo tudi v cerkvah, kjer verniki prav tako v trenutkih negotovosti prosijo za dosego nekega

cilja. Lahko torej rečemo, da so si navijači na tribunah in verniki v cerkvah v trenutkih negotovosti zelo podobni, saj so njihove molitve usmerjene za doseg točno določenega cilja.

- **Hierarhičnost institucij:** V različnih religijah poznamo, različne oblike hierarhij. Leonard izpostavi hierarhiji v katolicizmu in protestantizmu. Pravi, da imajo katoliki papeža, kardinale, nadškofe, škofe in duhovnike, pri čemer ima vsak svojega nadrejenega in nadaljuje, da imajo v protestantizmu starešino, diakona in pastirje. Vsak od teh ima zapisano točno določeno nalogo, nad njim pa bdijo nadrejeni. V nadaljevanju pa omeni, da so na področju športa na vrhu visoki sveti in vladajoča telesa tipične birokratske strukture (povzeto po Rosa 2016, 19). Hierarhične strukture v športu lahko razdelimo na širšo in ožjo obliko. Kot širšo obliko hierarhične strukture lahko vidimo različne organizacije, ki bdijo nad športnimi klubi ali pa športnimi zvezami (npr. Mednarodni olimpijski komite, FIFA, UEFA ipd.). Naloga teh organizacij je organizirati različna tekmovanja, nuditi pomoč športnim klubom in zvezam, ter tudi kaznovanje le-teh, če je to potrebno. Kot ožjo obliko hierarhije pa lahko vzamemo hierarhično strukturo znotraj športnih organizacij in klubov (predsedniki, direktorji, tajniki, trenerji, športniki itd.).
- **Simboli in njihovo čaščenje:** V vsakdanjem življenju se soočamo z najrazličnejšimi znaki, znamenji in simboli, ki jih vsi razumemo, ne glede na kulturne in jezikovne razlike. Pomislimo na prometne znake ter še celo vrsto drugih dogovorjenih znakov, na primer geografskih. Simboli so nekakšen koncentrat in predstavljajo bistvo skupka idej. Njihovo sporočilo nagovarja ljudi različnih kultur in časovnih obdobij (duhovnost 2016). Najdemo jih tako v religiji, kot tudi v športu. Simbol krščanstva je križ, ki predstavlja Jezusovo smrt in vstajenje. Kot zapiše Richard France je križ upravičeno postal simbol krščanstva, saj je v tej smrti in vsej njeni krutosti ter nepravilnosti bistvo odrešenja, in da je tudi Jezus učil svoje učence, naj jo razumejo v tem smislu (Voglar in Voglar 2009, 322). Kot simbol v športu je najpogosteje grb športnega kluba. Navijači ga pogosto opisujejo kot sveti grb, grb za katerega se po njihovem mnenju morajo športniki boriti z vsem srcem do zadnjih atomov moči. Pogosto imajo svoje simbole tudi posebne navijaške skupine, njihova značilnost pa je predvsem v tem, da vsebujejo elemente, ki so značilni za klub, ali pa za mesto iz katerega ta klub izhaja. Struna (v Rosa 2016, 19) piše o značilnosti navijaških simbolov, kot o obliki

komunikacije, s katero prikažejo svojo pripadnost klubu, določenemu igralcu in navijaški skupini. Športni simboli z največjo vrednostjo pa so tisti, ki jih navijači pridobijo neposredno od športnikov, kot so na primer avtogrami ali pa kakšen kos športne opreme. Simbole lahko vidimo kot zunanja znamenja religije in športa. Podobno kot pri religioznem obredu se tudi udeleženci v športu (tisti na igrišču kot tudi tisti na tribunah) oblačijo v posebna oblačila in nosijo posebne simbole. V teku dogajanja se poje posebne obredne pesmi, vzklika posebna gesla, ki spodbujena v pravih trenutkih, pripomorejo, da dogajanje doseže vrhunec (Pisk, 2010, 32).

- **Rituali in obredi:** Termina *ritual* in *obred* sta v sodobni domači etnologiji in antropologiji uporabljata z določenima pomenskima razlikama. *Obred* se pretežno povezuje z religijsko sfero, medtem ko ima *ritual* širšo pomensko vsebino in v povezavi s tem tudi uporabo. Tako lahko ima *obred* v večji ali manjši meri izražen religijski značaj, lahko pa ima tudi sekulariziran pomen (Đurić Đorđević 2010, 167). Robert Bocoček nam v delu *Ritual v Industrijski družbi* poda osnovno definicijo *rituala*: vidi ga kot simbolično uporabo telesnega gibanja in geste v družbenem položaju, ki izrazi in artikulira pomen. Mogoče je preprosto reči, da so *rituali* sklopi dejanj, ki se večkrat izvajajo kot znak čaščenja in spominjanja dogodkov in prepričanj (Williams 2014, 7). Z *rituali* se srečujemo vsakodnevno in pogosto tudi nezavedno – za nekoga je lahko *ritual* npr. jutranja kava ob cigareti. Različne oblike ritualov poznajo tudi religije. V islamu je tako potrebno moliti petkrat na dan, medtem ko je v času svetega meseca *ramazana* obvezen post od sončnega vzhoda do sončnega zahoda. Post je razumljen kot popolno ali delno odrekanje hrani kot izraz verskega obvladovanja samega sebe (Voglar in Voglar 2009, 474). O ritualih, ki jih uporabljajo športniki je pisal Maselj (2017, 22), ki pravi, da se mnogi športniki z željo po tekmovanju in zmagah v vseh okoliščinah, tudi takšnim, ki jim niso naklonjene, oprimejo mnogih, pogosto tudi samo njim razumljivih, včasih zelo zapletenih ritualov. V upanju na ugoden razvoj dogodkov verjamejo v uroke in vraže, nosijo talismane za srečo in proti urokom ter posebne kose garderobe, namenjene samo za tekme. Nekateri za pomoč prosijo tudi vrače in šamane. Rituali so za športnike pomembni, saj delujejo kot neke vrste sprožilec pogojnega refleksa s katerim se športnik spravi v ustrezno stanje za nastop. Gre torej za rituale, ki niso religioznega, ampak bolj magijskega ali iracionalnega izvora, opazimo pa jih lahko skoraj pri vsakem športniku (povzeto po Maselj 2017, 22). Podobno je tudi pri navijačih. Čeprav imajo ti pogosto v lasti več

kosov športne opreme priljubljenega kluba ali pa športnika, na tekme pogosto hodijo v točno določenem dresu ali pa majici, saj so prepričani, da bi lahko ta kos opreme pomagal njegovi ekipi do dobrega rezultata. Guttmann (v Rosa 2016, 19) pravi, da šport kljub sekulariziranemu pridihu vidimo kot sekularno religijo, rituali pa se tam izvajajo pred, med in po tekmi. Oblike ritualov v športu so pogosto vidne preko navijaških skupin. Tanšek (2007, 17) zapiše, da je ritual pomemben del vsake navijaške skupine, saj se skozenj navijaška skupina oblikuje, se z njim predstavlja in po njem postaja razpoznavna v javnosti. V nadaljevanju avtor navede še Lalićevo (1993) delitev treh ravni navijaškega rituala in sicer na vizualno ekspresijo, verbalno ekspresijo in ekspresijo fizičnega nasilja.

Preko vizualne ekspresije oziroma ikonografije, navijači poskrbijo za različne oblike koreografij, pri čemer uporabijo rekvizite, ki pogosto vsebujejo različna sporočila, s katerimi izkazujejo pripadnost ljubljenu klubu, na trenutke pa tudi izražajo nestrinjanje z dogodki znotraj njega. Značilnost teh rekvizitov je, da vsebujejo barve in grbe tako kluba kot same navijaške skupine. V času pomembnejših tekem koreografije pogosto vsebujejo tudi pirotehnična sredstva. Za verbalno ekspresijo je značilno predvsem petje navijaških pesmi, ki imajo lahko pozitiven ali pa negativen značaj. Pogosto med navijači nasprotnih ekip pride do verbalnega nasilja, žvižgov ter provokacij. Takšna negativna verbalna komunikacija pa je lahko usmerjena tudi na predstavnike domačega kluba. Fizično nasilje je označeno kot najekstremnejša oblika navijaškega rituala. Gre za pretepe med navijaškimi skupinami, ki se lahko zgodijo že pred športnimi dogodki, pogosto pa tudi med samimi dogodki. Pod takšno vrsto nasilja štejemo tudi spopade navijačev s policijo in vandalizem (povzeto po Lalić v Tanšek 2007, 18).

Čas trajanja športnih dogodkov lahko vidimo kot obliko obreda, ki ga Cazeneuve (1986, 14) opredeli kot dejanje, ki je lahko individualno ali skupinsko in pa vselej, tudi kadar je toliko ohlapno, da dopušča improvizacijo, ostaja zvesto določenim pravilom, ki tvorijo prav tisto, kar je v njem obrednega. Tako šport lahko vidimo tudi kot obliko obreda, saj tudi šport vsebuje pravila (*fair play, časovna/točkovna omejenost*), pogosto tudi himne tekmovanj ali pa če gre za tekmo dveh držav, nacionalno himno.

- **Post:** Coakley (v Rosa 2016, 20) post na športnem področju označi kot zapovedano vedenje pred tekmo, in kot primer poda karanteno. Gre za pogosto prakso klubov in posameznih športnikov, ki se dan (ali pa tudi nekaj dni) pred tekmo »osamijo«,

ponavadi odidejo v kakšen hotel in imajo zelo malo stika z zunanjim svetom. Športniki se pred tekmo pogosto izogibajo določeni vrsti hrane, ki je v času pred tekmovanjem ni priporočljivo zaužiti.

- **Magija/magičnost:** Magijo razumemo kot uporabljanje naravnih ali nad naravnih sil z reki in obredi za doseg dobrih ali zlih smotrov (Voglar in Voglar 2009, 469). Leonard (v Rojnik 2012, 15) opozarja, da je meja med rituali in magijo včasih nejasna, da pa se magija od religije razlikuje po usmerjenosti, ki se nahaja na tukaj in zdaj. Kot primer uporabe magije lahko vzamemo dejanje enega izmed napadalcev reprezentance Gane na Afriškem pokalu narodov februarja leta 2017. Adrea Ayewa so pred tekmo ujele kamere, ko je z neznano substanco posipal del igrišča na katerem so se ogrevali Egipčani. Mnogi so menili, da gre zgolj za afriški ritual, medtem ko so bili drugi mnenja, da je šlo za dejanje črne magije imenovane voodoo (Babajide 2017). Podobni dogodki so v afriškem nogometu pogosti, proti njim pa se bori tudi Afriška nogometna zveza.
- **Sveti prostori in kraji:** Oba imata prostore in kraje, ki so za »vernike« sveti. Takšni prostori v religiji so cerkve, katedrale, različna svetišča ipd., pri športu pa te prostore predstavljajo stadioni in arene, kjer se odvijajo športni dogodki. Podobnega mnenja je tudi Pisk (2010, 31-32), ki takšne prostore opiše kot svete kraje, ki hranijo mnoge spomine in zgodbe, ki se počasi preoblikujejo tudi v mitološke zgodbe velikih junakov. Leonard (v Rojnik 2012, 16) pravi, da imajo športni prostori religijski pomen tudi zato, ker se jih pogosto označuje kot Meko ali svetišče.
- **Heroji/legende in njihovo čaščenje:** Heroji in legende imajo pomemben vpliv na življenje tako vernikov, kot športnih navdušencev. Mnogi se s heroji identificirajo in jih pojmujejo kot neko vodilo za življenje. Lahko rečemo, da so tako religijski kot tudi športni heroji »navadnim smrtnikom« pogosto idoli. Heroji in legende so pogosto ohranjeni kot nesmrtni, kar se pri športnikih vidi, z uvrstitvijo v tako imenovano hišo slavnih, ali pa poimenovanjem športnega prizorišča ali pa dela le-tega po njih. Tako se o njih ohranja spomin, ki naj bi trajal večno. Coakley (v Rosa 2016, 22) zapiše, da zgodbe športnih herojev oblikujejo in objavljajo športni novinarji in navijači, medtem ko verniki in verski pisci religijske heroje povzdigujejo v svetnike, njihove zgodbe pa učijo verski učitelji, duhovniki, ter pisatelji. Športniki lahko pridobijo status herojev in legend na več načinov. Večinoma zaradi svojih individualnih dosežkov, kot so npr. naslovi svetovnih ali pa olimpijskih prvakov v individualnih športih. Podobno je tudi

pri ekipnih športih, kjer nekateri športniki redno osvajajo naslove državnih, evropskih ali pa svetovnih prvakov s svojimi klubi ali pa reprezentancami. Veliko le-teh se med legende vpiše tudi zaradi svojih individualnih sposobnosti, ki njihovim ekipam dodatno pomagajo k boljšim rezultatom. Med heroje in legende, pa se pogosto prištevajo tudi športniki, ki sicer niso osvojili mnogo lovorik, so pa svojim klubom ostali zvesti večino ali pa celotno športno kariero. Takšen primer lahko najdemo v italijanskem nogometašu Francescu Tottiju. 40-letni Totti je vseh 24 let kariere preživel na rimskem olimpijskem stadionu, kjer je maja v solzah odigral zadnji obračun. Za razliko od številnih novodobnih »zvezdnikov« je bil nogometni velikan v pravem pomenu besede in je prispeval 307 golov za Romo, pri kateri je debitantski nastop vknjižil s šestnajstimi leti (J.K. 2017). Zupan (2017) Tottija označuje kot zadnjega nogometnega romantika, ki se poslavlja, vendar pa njegova zapuščina ostaja večna. V njegovo čast, so poleti leta 2017 v vesolje izstrelili njegov dres, in ga s tem simbolično izstrelili med zvezde (J.K. 2017).

Kot pravi Rosa (2016, 22-23) se je pojavu oz. problematiki označevanja športnikov kot bogov oz. iz psihološkega vidika najbolj približal Trstenjak, ki pravi, kot je zapisal Rosa (2016, 23), da šport in njegova obrednost s simboliko in s tem ustvarjanjem religioznosti, izkazujeta čast športnih junakov. Kljub temu pa obstaja pomembna razlika v čaščenju religijskih in športnih herojev. Religijske heroje in legende se v večini časti skozi vso zgodovino določene religije, medtem ko se na veliko športnih zvezd sčasoma pozabi. Na to opozori tudi Pisk (v Ropret 2007), ki pravi, da lahko danes častiš in slaviš enega športnika, jutri pa si boš izbral drugega, medtem ko imamo v krščanstvu isto »športno zvezdo« že 2000 let.

- **Emocionalna predanost:** Pantić (1988, 13) emocionalno komponento vidi, kot omogočanje in spodbujanje komunikacije med verniki, zaradi njihovih skupnih čustev (raz)deljenih v množici, in kot nadaljuje, so te izkušnje lahko trajne in zelo globoke, kot so na primer verske strasti fanatikov in mistikov. Pisk meni, da je religiji in športu skupno to, da predstavljata eno najmočnejših skupinskih vezi med vsemi sodelujočimi na različnih ravneh, to skupinsko vez pa označi tudi za njuno izredno moč oživitve skupnosti. Kot v religioznem obredu tudi v športu vsi udeleženci združijo svoja srca v skupnem dogajanju. Biti samo gledalec je skorajda bogokletno. Rezultat tekme človeka namreč močno zadeva. Še potem, ko je tekme konec, nas preplavljajo čustva. Še ure ali celo dneve po tem se veselimo ali si belimo glavo z neverjetnimi

zapravljenimi priložnostmi (Pisk, 2010, 32). Coakley (v Rosa 2016, 23) pravi, da tako šport, kot tudi religija lahko vzbudita intenzivno vzburjenje in emocionalno obvezo posameznika in skupine, posameznika pa lahko pripeljeta do euforije oz. čustvenih viškov, padcev ali pa celo fanatizem. Po Smithovem (2015) mnenju je žalost skupine ljudi, kot so nogometni navijači, po tem ko njihov klub izpade ligo nižje, ali pa je pravkar izgubil finale pokala primerljiva samo s tisto, ki jo ob smrti papeža čutijo verniki na trgu Svetega Petra.

- **Osmišljanje življenja:** Za mnoge ljudi religija in šport predstavljata pomembno stvar v življenju, lahko rečemo, da gre za nekakšen smisel življenja. Goreči verniki pogosto hodijo v verske ustanove, da ostanejo v stiku z Bogom. Religiji in športu je skupno tudi to, da človeku lahko predstavljata življenjsko oporo ob neuspehih. Človek se večkrat srečuje z neuspehi, ki so prisotni v vsakdanjem življenju, najdemo pa jih tako v športnem kot tudi religioznem življenju. Tako religija kot tudi šport človeku ob neuspehu nudita oporo, drugo možnost, ter možnost začeti znova (povzeto po Pisk 2010, 32).
- **Nesmrtnost:** Rosa (2016, 23) zapiše, da religije učijo o bogovih na svoj način, vendar pa ne govorimo o simbolični nesmrtnosti kot v športu, ampak o dejanski. Verovanje v obstoj boga je stvar vsakega posameznika. Športniki svojo simbolično nesmrtnost dosežejo oz. naj bi jo dosegli s svojimi uspehi. Kot pravi Leonard (v Rosa 2016, 23) imajo uspehi športnikov veliko vlogo v družbenem življenju, saj so s strani ljudi pogosto poveljani v bogove ali polbogove.

S skupnimi lastnostmi so se ukvarjali tudi nekateri drugi avtorji. Harry Edwards je leta 1973 izpostavil podobnosti med religijo in športom. Nekatere izmed njegovih izpostavljenih podobnosti so tako rekoč identične, tistim ki so že opisane zgoraj.

- **Šport ima »svetnike« (oz. osebe, ki se jih časti kot žive ali mrtve):** Gre za umrle športnike, ki so v času kariere in po njej tako na športnih prizoriščih kot tudi izven njih pustili velik pečat (Edwards v Cusack, 2009). Lahko rečemo, da gre za obliko zgoraj opisane nesmrtnosti. Kljub temu da so nekdanji športniki preminuli, so športni navdušenci pogosto prepričani, da je njihov duh še vedno prisoten. Vidijo jih kot svetnike in jih tako tudi častijo. Gre torej za simbolično nesmrtnost.
- **Patriarhi:** Birokrati, ki vodijo športne klube, menedžerji, trenerji in njihovi pomočniki.

- **Bogovi:** »Zvezdniki«, ki jih navijači častijo (Edwards v Cusack, 2009). Tu gre za zgoraj opisane heroje in legende, ki jih častijo navijači. Nekateri so še vedno aktivno vpeti v šport, drugi pa so že upokojeni, vendar zaradi svojih dosežkov še vedno videni kot bogovi.
- **Besedila:** Pomen športnih novinarjev in njihovih kronik o športni zgodovini (Edwards v Cusack 2009). Bolj kot pomembnost aktualnih novic gre za pomembnost športne zgodovine. V različnih kronikah in almanahih so pogosto zbrani različni zgodovinski podatki o določenih športnih panogah. Lahko rečemo, da gre za neko vrsto »športno-verskih« zgodb iz preteklosti, v katero pogleda »športni vernik«.
- **Svetišča:** Muzeji, sobe s pokali, hiše slavnih – gre za del zgoraj opisanih prostorov/krajev.
- **Cerkve in/ali templji:** Stadioni, športne dvorane, igrišča – tudi to Edwarsovo podobnost, lahko prištejemo zgoraj opisanim prostorom/krajem.
- **Sveti simboli:** Klubski grbi, osebna oprema športnikov – še zadnji Edwardsov primer podobnosti med religijo in športom, ki so ga opisovali tudi drugi avtorji.
- **Iskalci kraljestva:** Zvesti navijači – kot iskalce kraljestva običajno označujemo najzvestejše navijače, ki spremljajo svojo ljubljeno ekipo vsepovsod, ne glede na kraj, čas in morebitne finančne ovire (Williams 2014, 16). Nekateri z željo po izražanju podpore svoje ekipe ali pa priljubljenega športnika pogosto prepotujejo tudi več tisoč kilometrov. Lahko bi rekli, da gre za neke vrste romarsko pot športnih navdušencev.

Podobnost med religijo in športom zagotovo lahko najdemo tudi v izdaji in vstajenju od mrtvih.

- **Izdaja/Greh:** V religiji lahko najbolj znano izdajo vidimo v tisti, ki jo je storil Juda Iškarijot, ko je izdal Jezusa.

Kot izdajalca je Judo označil že Evangelist Janez (Jn, 12, 6b) in ga označil kot tatu, ki je izmikal iz denarnice, kar se je devalo vanjo (Jn, 12, 6) (Sveto Pismo, 1162). Pohlep je Judo gnal tako daleč, da je velikim duhovnikom bil pripravljen izdati tudi Jezusa. »Kaj mi hočete dati in jaz vam ga izdam?« Ti pa so mu določili trideset srebrnikov; in odslej je iskal prilike, da bi ga izdal (Mt 26,14-16) (Sveto Pismo, 1084). Na večer izdaje je Judo dal znamenje koga prijeti. Ko je še govoril, glej, je prišel Judo, eden izmed dvanajsterih, in z njim velika množica z meči in koli, poslana od velikih duhovnikov in ljudskih

starešin. Njegov izdajavec pa jim je dal to znamenje: »Kogar bom poljubil, tisti je, njega primite!« In takoj je stopil k Jezusu in rekel: Pozdravljen, Učenik!« in ga je poljubil. Jezus mu je rekel: »Priatelj, stôri za kar si prišel« Tedaj so pristopili, stegnili roke po Jezusu in ga prijeli. (Mt, 26, 47 – 51) (Sveto Pismo, 1085).

Teologom to povzroča težave, saj je bilo Jezusu namenjeno, da umre na križu in da s tem odreši svet, to pa lahko pomeni, da je Juda samo odigral svojo vlogo (rtvslo 2006). Izdaje se dogajajo tudi v športu. Najpogosteje je to vidno v obliki goljufanja z namenom doseči boljši rezultat. Kot primer lahko vzamemo uporabo dopinga, kjer športniki z uporabo nedovoljenih substanc, želijo priti do čim boljšega rezultata. Tisti, ki so ujeti, so pogosto označeni kot izdajalci, saj so osramotili in na cedilu pustili, svoje ekipe, sotekmovalce in navijače. Izdajo lahko vidimo tudi zaradi hudega kršenja pravil, ki prepovedujejo kakršnokoli goljufanje. Navijači športnike kot izdajalce pogosto vidijo tudi ob prestopih iz enega v drug športni klub. To se najpogosteje kaže v nogometu, ko nogometaši prestopijo k velikemu rivalu, ali pa ko prestopijo zaradi boljšega zaslužka. Kot primer lahko vzamemo prestop Portugalca Luisa Figa iz Barcelone v Real Madrid leta 2000. Gre za velika rivala, prestop iz enega v drug klub pa za navijače obeh pomeni izdajo in smrtni greh. Navijači Barcelone so tako portugalskega zvezdnika žalili, mu grozili in ga primerjali iz Judo na vsaki medsebojni tekmi. V enem izmed dvobojev je iz tribune priletela celo svinjska glava, s čimer so ga barcelonini navijači simbolno označili kot »umazanega« in mu jasno nakazali, da na njihovem stadionu ni več zaželen.

- **Vstajenje od mrtvih:** Voglar in Voglar (2006, 481) zapišeta, da vstajenje v krščanstvu predstavlja Jezusovo obuditev od smrti s strani Boga, kar lahko razumemo kot dokaz, da je Jezus Mesija, kar pomeni razodetje njegove zmage nad smrtjo in grehom. Simbolično podobne primere poznamo v športu. Predvsem v ekipnih športih se pogosto zgodi, da kakšen klub zaradi različnih interesov propade. S tem športni navdušenci ostanejo brez svoje ljubezni, pogosto pa pravijo, da ob propadu ljubljenega kluba čutijo praznino. Znan je primer avstrijskega kluba SV Austria Salzburg. Klub je v 90ih letih 20. stoletja dosegel nekaj odmevnih uspehov v evropskih nogometnih tekmovanjih. Fürweger (2013, 95) zapiše, da so ti uspehi sprožili navdušenje nad nogometom, ki v Avstriji dotlej ni bilo poznano. V prvih letih 21. stoletja pa je klub zašel v hude finančne težave, kot navidezni rešitelj pa se je pojavil globalni koncern

Red Bull. Čeprav so navijači sprva mislili, da gre zgolj za novega sponzorja so se motili. Austria Salzburg se je preimenovala v FC Red Bull Salzburg, stari klubski grb pa je nadomestil logotip Red Bulla, kasneje pa se je klub tudi uradno ločil od Austrie, kot letnico ustanovitve pa zapisal leto 2005 (Fürweger 2013, 97). Privrženci nekdanje kulture Austrie so tako ostali brez svoje velike ljubezni, brez igralcev in klubskih simbolov, ki bi jih lahko častili. Tako je vijolično – bela iniciativa ustanovila nov klub z istim imenom. SV Austria Salzburg naj bi bil idealni naslednik stare Austrie iz Lehna in se sklicuje na njeno zgodovino (Fürweger 2013, 98). V tem primeru lahko rečemo, da gre za simbolično vstajenje od mrtvih. Stara Austria je umrla s prevzemom Red Bulla, a ponovno oživila po ustanovitvi s strani navijačev. Kljub temu da lovorike stare Austrie novi niso priznane, pa navijači pravijo, da novoustanovljeni klub nosi dušo starega, vendar se nahaja v novem telesu. V zadnjih 20 letih je bilo v Evropi več takšnih primerov, ko so navijači po propadu starega kluba ustanovili novega. Podoben primer poznamo tudi v Sloveniji, ko je po propadu stare Olimpije na njenem pogorišču s pomočjo nogometnih zanesenjakov zrastle nova, z enakimi klubskimi barvami in simboli. Tako so jo za svojo sprejeli tudi navijači starega, »umrlega« kluba.

Vzporednice med športom – nogometom in religijo lahko vidimo tudi v naslednjih faktorjih:

- **Geografski faktor:** Kljub temu da je družba danes multikulturalna, pa lahko iz vidika geografske lege pričakujemo, da bo na določenem območju prevladovala določena religija. Podobno je tudi pri nogometu. Tako je na primer težko pričakovati, da bo nekdo, ki že vse življenje biva v Ljubljani navijal za ekipo Maribora. Vendar pa obstaja pomembna razlika v »spreobrnitvi«, saj navijači v veliki večini primerov vse življenje navijajo za isti nogometni klub, medtem ko ljudje pogosto zamenjajo religijo.
- **Faktor družine:** Otroci se pogosto rodijo v družino, ki izhaja iz določene religije. Govorimo lahko o tem, da prihajajo iz katoliške, muslimanske, ateistične ali pa katere druge družine. Ni nujno, da bodo skozi življenje ti otroci prakticirali religijo, vendar pa seveda obstaja velika možnost za to, sploh če jo prakticira njihova družina. V tem lahko vidimo podobnost z zaljubljenostjo v določen nogometni klub, pri čemer na otrokovo odločitev pogosto vplivajo člani družine. O tem piše tudi Juričičeva (2013), ki pravi, da predvsem očetje otroke že od malega radi oblačijo v opremo svojega najljubšega nogometnega kluba in otroke s seboj vodijo na nogometne tekme, ter jim pripovedujejo o nogometnih legendah. Seveda lahko otroci, ko so starejši začnejo

navijati za drug klub, vendar pa običajno, zlasti v državah z dobro razvitim nogometom (Anglija, Španija, Italija, Francija, Nemčija), družinski člani navijajo za isti klub.

- **Molitev:** Razumemo jo lahko kot neke vrste komunikacijo z oblikami nadnaravnega npr. z Bogom. Tako tudi navijači na stadionih opravljajo neke vrste molitev, ki se največkrat kažejo v petju državnih himn in navijaških pesmi, s katerimi kažejo pripadnost ljubljenu klubu in se skušajo povezati s svojimi »nogometnimi bogovi«.
- **Pravila:** Tako religija kot nogomet imata določena pravila. Ta se pri religiji kažejo v svetih knjigah – pri krščanstvu je to Biblija, v islamu pa Koran – katere lahko razumemo kot nekakšno vodilo za življenje. V njih je zapisano tudi katerih pregreh se je potrebno vzdržati, če želimo po smrti oditi v raj. Podobno je tudi pri nogometu, ki ima tako zapisana kot nezapisana pravila. Kot primer lahko vzamemo pravila o pošteni igri oziroma *Fair Playu*, ki igralcem zapovedujejo kako lahko igrajo, saj kršenje *Fair Playa* lahko pomeni kazen. Kot primer kršenja *Fair Playa* in kazni pri nogometu lahko vidimo pri prekrških ali pa simuliranju le-teh. Oboji so prepovedani in tako pogosto sankcionirani s strani sodnikov, ali pa kasneje s strani nogometnih organizacij. Kazni so različne, od prepovedi igranja na eni tekmi, za hujše kršitve pa tudi doživljenjska prepoved.
- **Institucije:** Institucijo religije lahko vidimo v Cerkvi, nogometno institucijo pa v Fifi. Katoliška cerkev je ena izmed najbogatejših institucij na svetu, z jasno hierarhično strukturo, pravili, bogastvom, svetovnim dosegom in močjo. Vstopa v meddržavne odnose in dejansko ima svojo *sui generis* državo v Vatikanu kot svetem sedežu, razdeljena pa je na geografska območja, razpršena na deleže in oddelke (Juričič 2013). Podobno, vendar vseeno z nekaj razlikami lahko rečemo za Fifo, saj tudi ta velja za eno najbogatejših institucij na svetu z jasno hierarhično strukturo in pravili. Tako kot rimokatoliška cerkev (v nadaljevanju RKC) ima tudi FIFA svetovni doseg, vendar pa za razliko od RKC ne vstopa v meddržavne odnose in formalno nima svoje države, ima pa svoj sedež v Zürichu. Prav tako ima tudi svoje članice in sicer 211 nacionalnih nogometnih zvez.
- **Netoleranca do drugih:** Pri netoleranci do drugih lahko vidimo pomembno podobnost med religijo in nogometom. Pri religiji poznamo verske vojne, kot na primer križarske vojne, aktualni primer pa je lahko terorizem radikaliziranih muslimanov, ki napadajo vse, ki se ne strinjajo z njihovo ideologijo in jih označujejo

za nevernike. V nogometu, kot vojno lahko vidimo izgrede tako na stadionih ali pred njimi. Razlogov za to je več, pogosto jih vidimo predvsem pri mestnih rivalih, kjer eden izmed klubov velja za delavskega, drugi pa za meščanskega. Razlogi so lahko tudi v nekakšnem protestu proti državnim nogometnim institucijam. Primer tega lahko zasledimo na Hrvaškem, kjer navijači z izgrede opozarjajo na nepravilnosti predvsem z vidika korupcije med nogometnimi funkcionarji in zaradi slabega sojenja v državnem prvenstvu. Zanimivo je, da ponekod takšna netoleranca izvira tudi zaradi religije, primer tega lahko vidimo na Škotskem, kjer pogosto prihaja do spopadov med navijači katoliškega Celtica in protestantskega Rangersa, pri čemer pa je potrebno tudi omeniti, da oba prihajata iz Glasgowa.

- **Solidarnost:** Nasprotno od netolerance pa tako pri religiji, kot pri nogometu lahko opazimo tudi solidarnost. Solidarnost v religiji lahko opazimo predvsem po terorističnih napadih islamskih skrajnežev, ko te obsodi tudi muslimanska skupnost in sicer predvsem s poudarkom, da je ubijanje nedolžnih ljudi, ne glede na njihovo versko prepričanje in raso strahopetno in neopravičljivo dejanje. Tako so se muslimani marsikje udeleževali svetih maš in opozarjali na to, da je potrebno biti v težkih časih solidaren. Predvsem v zadnjih dveh letih je bila opažena tudi velika solidarnost med nogometnimi navijači. Eden najbolj znanih primerov je solidarnost z brazilskim nogometnim klubom Chapecoense, katerega ekipa je leta 2016 doživela letalsko nesrečo na poti v Medellin. V nesreči je življenje izgubilo 71 ljudi, 6 pa je bilo ranjenih (Kolednik in Plestenjak 2016). Solidarnost so klubu takoj pokazali številni brazilski in evropski klubi. Več brazilskih klubov želi Chapecoenseju brezplačno odstopiti igralce in zagotoviti, da klub tri leta ne bo mogel izpasti iz lige (nogomania 2016). Od evropskih velikanov je največ solidarnosti pokazala Barcelona, ki je brazilski ekipi pomagala finančno, z njo pa odigrala tudi prijateljsko tekmo. Obliko solidarnosti med nogometnimi navijači pa lahko najdemo tudi v primeru tekme med dortmundsko Borussio in Monacom leta 2017. Pred tekmo je namreč prišlo do bombnega napada na avtobus ekipe Borussie, tekma pa je bila prestavljena za en dan. Pred začetkom tekme je več kot 65 tisoč navijačev, kolikor se jih je zbralo v Dortmundu, stopilo skupaj. Navijači Borussie in Monaca so skupaj zapeli himno Dortmundčanov *You'll Never Walk Alone* (Nikoli ne boš hodil sam, op. p.). Nemci so solidarnost izkazali pred tekmo. Francoskim obiskovalcem, ki so obisk v Dortmundu nepričakovano podaljšali za en dan, so številni ponudili prenočišče (Viškovič 2017).

- **Skupnost in romanja:** Kot pomembno vzporednico lahko navedemo pomen skupnosti, v religijskem smislu to lahko razumemo kot skupino ljudi, ki jih druži ljubezen do določene religije in skupaj opravljajo obrede. Lahko rečemo, da gre za nekakšno skupnost s podobnim razmišljanjem in skupnim delovanjem. Podobno je tudi pri nogometu, saj kot pravi Smith (2015), ima podpora nogometnemu klubu veliko skupnega s sprejetjem religije, saj tako kot pri religiji, tudi ob izbiri nogometnega kluba, posameznik takoj postane del neke skupnosti, ki jo avtor opiše kot pleme. Kot skupnost lahko v nogometu vidimo tudi organizirane navijače, njihova potovanja na gostujoče tekme pa kot nekakšno obliko romanja. Opazno je torej, da ima tudi nogomet, tako kot religija pomembno funkcijo pri povezovanju skupnosti. To se običajno zgodi predvsem pri uspehih nogometnih reprezentanc, sploh tistih, ki zgodovinsko prej niso bile uspešne. Podoben primer je bil opažen tudi ob prvi uvrstitvi Slovenije na svetovno prvenstvo leta 2002. Šubic (2001, 8) je ob tem zapisal, da je nogomet Slovenijo prežehl od Lendave do Kopra, od Jesenic do Brežic, z vseh koncev je romarska pot vodila za Bežigrad. Hosta (v Teran Košir 2014) to opiše kot očiščevalno romanje. Romanja pa so seveda prisotna tudi v religijski obliki, tako jih poznamo npr. v krščanstvu, kot tudi v islamu.

6.2 Kritiki teze o športu kot obliki religije

Poleg tistih, ki športu pripisujejo vrednost religije pa na drugi strani obstajajo tudi tisti, ki pravijo, da športa in religije ne moremo enačiti. Robert J. Higgins (v Price 2000) trdi, da sta si sicer šport in religija v marsičem enaka, kot so si v marsičem enake tudi vojne, vseeno pa med seboj nista izenačena. Kljub temu da je vzporednice med obema videl tudi Harry Edwards, pa je tudi on pri pojmovanju športa kot religije, nekoliko zadržan. Edwards (v Price 2000) šport opredeli kot »posvetno kvazi – versko ustanovo«, kar ne pomeni alternativne ali nadomestne funkcije za posvetno religijsko vključenost. Alain de Botton (v Štefanić 2013) za primer nogometa pravi, da »nadomestnemu bogu«, nogometu, kot pristni religiji manjka dejstvo, da nima popolnoma ničesar povedati o vprašanju življenja in smrti kot osrednji temi človekovega obstoja, meni pa tudi, da ima zaradi spodbujanja tekmovalnih skupin in negativnega odnosa do nasprotnikov in drugače mislečih negativen vpliv na odnose med ljudmi. Chandler (v Pisk

2010, 31) pravi, da nam šport per se, ne more pojasniti od kod prihajamo, kam gremo niti ne, kako naj tukaj živimo, saj obstaja za našo zabavo in zaposlitev, ne pa da bi nas vznemirjal z vprašanji o naši usodi.

Rojnikova povzema esencialistične teze, o tem zakaj športa in religije ne moremo enačiti. To lahko opazimo v naslednjih ugotovitvah. Religijsko prepričanje, smoter, rituali in dogodki temeljijo na svetem in nadnaravnem, enake športne stvari pa v profani in materialni sferi. Razlike so opazne tudi na osredotočenosti športa na materialne rezultate, ki težijo po ugodju, slavi in bogastvu tukaj in zdaj. Tretjo razliko najdemo v temelju, saj religija temelji na veri, osnovanost športa pa na pravilih in odnosih. Šport zanimajo osebni dosežki, lasten napredek in premagovanje drugih, religija pa poudarja duh ustrežljivosti in ljubezen do drugih. Tudi obredi pri obeh se razlikujejo, saj so religiozni osredotočeni na proces, športni pa na cilj. Mističnost in čistost sta osnovi religije, na drugi strani pa ima šport izrazite poteze in je tudi surov, prav tako tudi ni navdihnjen z božjim kot religija. Med seboj se razlikujejo tudi verske dogme in športna pravila, saj so prve svete, druga pa profana. Kljub temu da esencialisti opažajo prekrivanje, ga razložijo z opisanimi osnovnimi in hkrati bistvenimi razlikami (povzeto po Rojnik 2012, 20).

Tudi Layeva poda ugotovitve, zakaj šport in religija nista združljiva. Pravi, da je bistvo religije nesebičnost, pri športu pa ravno obratno. Sebičnost, poniževanje tako športa kot religije vidi v obravnavanju Boga kot nekega super trenerja (Rojnik, 2012, 21).

Verska »oblačila«, »simboli« in »rituali«, ki jih ne uporabljajo zgolj olimpijade ne smejo zavajati dejstva, da sodobni šport v resnici ni religija. Ti simboli in rituali so le »izposojeni«. Religija se v športu v bistvu uporablja kot instrument, verska čustva in človekova energija sta usmerjena v drug predmet. Šport spada v sekularne vsakdanje načine življenja, ki jih predstavlja na skoraj zgleden način. Sodobno športno gibanje je »delna ideologija«, ki je kot delna v nevarnosti ali skušnjavi slediti »velikim ideologijam«. Sodobno športno gibanje je tudi nekakšen »totalitarni sistem«, ker zmanjšuje skupno »resničnost« do določenih vidikov: »del« realnosti je objavljen kot »celota« (=totum). Obljube o »odrešitvi«, ki temeljijo na športu so goljufive in nezadostne (povzeto po Koch 2002, 101–102).

Tušak (v Buovski 2016) na primeru Slovenije opiše, zakaj je šport pri nas pri nekaterih velikokrat viden kot religija, in sicer vidi razlog v socializmu, ki je v preteklosti močno izkoreninil religijo, ljudje pa po njegovem mnenju to nadomeščajo z drugimi ideali, kjer gre za simbolno funkcijo, ko ljudje tisto, kar so pred časom iskali v religiji, iščejo v športu.

Jemanje oziroma enačenje športa in religije je stvar prepričanja vsakega posameznika. Nekateri bodo to teorijo trdno zagovarjali in jo argumentirali s podobnostjo med obema, spet drugi jo bodo s svojimi argumenti zavračali.

7 Ugotovitve

Preko analize literature smo ugotovili, da podobnost tako med religijo in športom – nogometom – obstajajo. Vprašanje pa je ali je to dovolj, da bi ta dva družbena fenomena lahko med seboj enačili. Pomembno razliko najdemo v samem verovanju, saj večina večjih religij verjame zgolj v enega Boga, ki ostaja večen. V športu, nogometu, je bogov več in po končani karieri, marsikateri od njih kmalu postane pozabljen. Seveda prihaja do izjem, ko imajo nekateri igralci status Boga celo življenje, pogosto tudi po smrti, vendar pa je takšnih primerov malo. Še ena razlika je v času nastanka. Če vzamemo primer krščanstva, je to nastalo pred 2000 leti, medtem ko se šport kot religija vidi predvsem po letu 1950, ko je njegova popularnost narastla z mediji. Podobnosti in vzporednice najverjetneje niso dovolj, da bi šport lahko enačili z religijo, lahko pa mu pripišemo kompenzatorično funkcijo. V začetku diplomskega dela so bile zastavljene tri hipoteze, na katere bomo odgovorili v tem, zadnjem delu.

H1: Šport podobno kot religija krepi kolektivno zavest v družbi

Ugotovitev: hipoteza potrjena

V opisnem delu diplomskega dela je bilo predstavljeno Durkheimovo mnenje o vplivu religije na krepitev kolektivne zavesti. Religija krepi kolektivno zavest, enotnost skupine, pospešuje družbeno solidarnost. Durkheim poudarja pomembnost kolektivnega čaščenja. Družbena skupina se zbere na religioznih ritualih, ki so polni dramatike in spoštovanja. Njeni člani skupaj izražajo vero v skupne vrednote in prepričanja (Kincl 2009, 23). Podobno je tudi pri športu, kjer lahko navijanje na športnih dogodkih vidimo kot obliko kolektivnega čaščenja ekip ali pa posameznih športnikov s strani navijačev. Lahko torej rečemo, da gre za isto misleče ljudi, ki so enotni, enotnost pa krepi družbeno solidarnost. Ta naraste predvsem pri večjih športnih uspehih, v manjših državah kot je Slovenija, pa imajo takšni uspehi še večji pomen. Športni uspehi so za državljane upanje. So inspiracija, užitek, trenutki sreče, krepitev kolektivne zavesti, sprejemanje drugih in drugačnih ter še kaj. Ob velikem športnem uspehu sovraštvo na temeljih različne rase, vere, spolne usmerjenosti, politične pripadnosti izgine (Rožman 2013). Morda najbolj aktualen primer krepitev kolektivne zavesti najdemo v uspehih slovenske košarkarske reprezentance, ki se je uvrstila v finale Eurobasketa 2017 in se

po zmagi nad reprezentanco Srbije zavihtela na evropski prestol. Uspeh slovenskih košarkarjev je združil slovenski narod, ne glede na politično ali versko prepričanje posameznikov v skupinah. Uspeh je povzročil tudi takšno evforijo, da je na finalno tekmo v Carigrad na »navijaško romanje« skupno odpotovalo več kot 6000 slovenskih navijačev. Podobne primere krepitve kolektivne zavesti najdemo tudi v nogometu. Ko se je slovenska nogometna reprezentanca uvrstila na svoje prvo večje tekmovanje, in sicer evropsko prvenstvo leta 2000, ki je potekalo v Belgiji in na Nizozemskem, je to združilo slovenski narod. Kolektivna zavest je močno narastla in nogometaši so podobno kot danes košarkarji postali idoli državljanov, kateri so jih častili kot bogove. Iz tega časa je znano tudi največje »navijaško romanje« Slovencev, ko si je tekmo med Slovenijo in Španijo na Euru leta 2000 v Amsterdamu ogledalo več kot 10.000 Slovencev.

Religija in šport imata pri krepitvi kolektivne zavesti predvsem v skupnem čaščenju tistega, kar je ljudem sveto. Šport dodatno krepi kolektivno zavest ljudi tudi zaradi športnih uspehov ekip in posameznih športnikov. Seveda pa se s krepitvijo kolektivne zavesti viša tudi nacionalni ponos, kar je bilo opazno tudi ob uspehu slovenske košarkarske reprezentance na Eurobasketu 2017, kjer je osvojila zlato medaljo. Maselj (2017, 22) zapiše, da je veličasten sprejem športnikov na ljubljanskem Kongresnem trgu pokazal, da je s tem občutkom živela vsa Slovenija, vložena energija pa se ji je večkratno povrnila z vrednoto, ki je ni mogoče skovati drugače kot skupaj – nacionalnim ponosom. Vendar pa je potrebno poudariti, da gre pri športnih uspehih in religiji v smislu krepitve kolektivne zavesti ljudi zgolj za nekakšno trenutno situacijo, na kar opozori tudi Predrag Djordjević (v Maselj 2017, 22), ki pravi, da gre zgolj za trenutno stanje, saj naše okolje na splošno ne prenaša izjemnih posameznikov in elite, v katero sodijo tudi športniki. V času športne evforije kolektivna zavest ljudi narašča, sčasoma, ko pa je vse manj govora o nekem športnem uspehu in se vsakdan vrne v »normalne« tirnice, tudi kolektivna zavest pade. Rast kolektivne zavesti v smislu religije lahko vidimo v vojni ob razpadu Jugoslavije, ko so se ljudje v težkih časih še bolj oprli na svojo religijo (islam, pravoslavna vera, katoliška vera), preko katere se je v trpeči skupnosti, večala tudi kolektivna zavest. Kljub temu da gre pri športu kot tudi pri religiji, v smislu krepitve kolektivne zavesti, bolj za stvar točno določene družbene situacije. Vendar pa šport in religija nimata samo funkcije združevanja in krepitve kolektivne zavesti – oba lahko tudi razdružujeta. Primer v religiji lahko podobno kot pri krepitvi kolektivne zavesti najdemo npr. v vojni ob razpadu Jugoslavije, ko so na ozemlju današnje Bosne in Hercegovine bili na udaru pripadniki islamske veroizpovedi. Religija je torej bila eden od načinov simboliziranja meja

med različnimi skupnostmi (Škrinjar 2010, 15). Razdruževanje v športu lahko najdemo predvsem v navijaških izgredivih, do katerih najpogosteje pride na tekmah ekipnih športov – največkrat nogometu. Značilno za takšno obliko razdruževalnosti športa lahko najdemo predvsem v rivalstvih med navijači športnih klubov. Kljub temu da šport in religija lahko tudi razdružujeta, pa seveda lahko močno okrepi kolektivno zavest ljudi, zato hipotezo o njihovi krepitvi kolektivne zavesti v družbi lahko potrdimo.

H2: Nogomet lahko štejmo kot obliko religije

Ugotovitev: Hipoteza ni potrjena. Na nogomet ne moremo gledati kot na obliko religije, lahko pa ga vidimo kot surogat (nadomestek) religije.

Kljub mnogim vzporednicam med športom in religijo, v obliki krščanstva ali islama, pa športa ne moremo šteti kot religije v takšnem smislu. Razloge lahko najdemo v zgoraj opisanih esencialističnih kritikah športa kot oblike religije. Posledično tudi nogometa ne moremo razumeti kot religije v obliki krščanstva ali pa islama.

Nogomet je pri nekaterih ljudeh kot oblika religije lahko viden zaradi njegove funkcionalnosti. Če ga povežemo s funkcionalnimi definicijami religije lahko opazimo, da ima nogomet integracijsko funkcijo, saj ima moč, da v času trajanja tekem povezuje skupnost. Ima tudi kompenzacijsko funkcijo, saj tisti najbolj fanatičen del športne publike v času nogometnih tekem pozabi na tegobe vsakdanjega življenja – nogomet jemljejo kot oporo, ki jim nudi vsaj delno odrešitev. Seveda v nogometu lahko najdemo tudi kolektivno čaščenje – navijači skupaj častijo klubski grb, stadion in igralce, posledično pa se preko kolektivnega čaščenja veča tudi kolektivna zavest skupine. V tem primeru pa bi morda nogomet šteli kot obliko totemizma. Podobnosti nogometa in totemizma so opazne pri čaščenju simbolov. Nogometne navijače, predvsem organizirane navijaške skupine, lahko razumemo kot obliko klanov, pri čemer vsak »nogometni klan« časti svoje simbole, poleg tega pa časti še ostale simbole ljubljenega kluba kot tudi igralce, ki za ta klub igrajo. Podobno kot pri avstralskih staroselcih, je tudi pri nogometnih navijačih opazna povezanost članov, njihovo čaščenje simbolov nogometnega kluba, igralcev, klubskih legend in vseh, ki so z nogometnim klubom povezani, pa lahko razumemo kot čaščenje določenega dela družbe. Durkheim je totemizem poimenoval kot najpreprostejšo obliko religije, zaradi močnih podobnosti klanov avstralskih staroselcev in »klanov nogometnih navijačev« bi lahko nogomet razumeli kot obliko totemizma, torej najpreprostejše oblike religije.

Iring Fetscher je leta 1986 izrazil mnenje, da bi lahko magija, ki izhaja iz posameznika med športnim dogodkom prevzela psevdo – religijske značilnosti. Vendar pa je domneva, da bi nogomet lahko kdaj dejansko postal religija napačna, saj ga izvaja instinktivni jezik telesa. Vendar pa je potrebno priznati, da je postal surogat (nadomestek) religije. Religija in surogat religije imata skupno dejstvo, da nobena od njiju ne more obstajati brez nadaljevanja. Treningi so pomembni tako pri nogometu in katerem koli drugem tekmovalnem športu, tudi religija pa bi brez podobne predanosti izgubila svoj pomen (povzeto po Husemann 1996).

H3: Marxova trditev, o religiji kot opiju ljudstva, se na svoj način lahko prenese tudi na razumevanje doživljanja športa med navijači

Ugotovitev: Hipoteza delno potrjena

V primeru nogometa Marxovo trditev o religiji kot opiju ljudstva lahko povežemo s Piskovo (2015, 27) obrazložitvijo te trditve, in sicer, da religija usmerja pogled človeka stran od vsakodnevnih tegob, v prihajajoče odrešenje, skratka mu daje smisel.

Kot globalno najbolj spremljan šport je pogosto tudi nogomet tisti, ki določenim ljudem usmerja pogled od vsakodnevnih tegob, zmaga ljubljene ekipe pa pomeni neke vrste odrešenje, vsaj začasno. Gorečim navijačem nogomet predstavlja smisel življenja, v času tekem je njihov um zamegljen in zunanji svet ne obstaja. Čas nogometne tekme lahko razumemo tudi kot izkrivljeno realnost, ki pa ne bo prispevala k rešitvi težav s katerimi se ljudje soočajo v realnem življenju, vsekakor pa nogomet tistim, ki ga goreče spremljajo naredi življenje bolj znosno. Lahko torej rečemo, da ima nogomet za določeno skupino ljudi kompenzatorično vlogo.

Tekme so drame in včasih pasijoni. Tudi na tribunah se tedaj mešajo prvine profanega in sakralnega. Glave se pregrejejo: v trenutkih jeze zaživijo navijaške *figurae veneris*, ki bi jih bilo mogoče primerno sočno izraziti le v bratskem jeziku: naj bog poseksa sodnikovo mater, jaz ti poseksam boga, bog naj te poseksa /.../ V trenutkih napetosti, kot so kazenski streli, so roke nekaterih nato pobožno sklenjene v molitev (Smrke 2014).

Vendar pa hipotezo o tem, da Marxova teza o religiji kot opiju ljudstva drži tudi za nogometne navijače, lahko le delno potrdimo. Športna publika je tako kot verniki različnih religij heterogena. Na športnih prizoriščih je del športne publike fanatičen, del pa umirjen. Kaj pomeni nogomet gorečim navijačem smo že opisali, za razliko od njih pa navadni, umirjeni navijači nogometne tekme spremljajo popolnoma drugače. Pogosto jih vidijo zgolj kot

družaben dogodek, kjer se srečajo s prijatelji in si ob druženju ogledajo še nogometno tekmo. Zmage se seveda razveselijo, ob porazih pa v večini primerov niso razpoloženi. Dogodke kot so nogometne tekme doživljajo kot sprostitev, vendar pa jim obiskovanje stadionov ne pomeni življenjskega smisla in pobega od realnega življenja, zato je tudi njihovo spremljanje dogajanja ob igrišču veliko bolj mirno.

8 Zaključek

V diplomskem delu smo ugotavljali ali lahko šport, nogomet, štejemo kot obliko religije. Da bi lahko ugotovili za kakšno povezavo med tema dvema fenomenoma gre in ali ju lahko enačimo, smo religijo preučili skozi vsebinske in funkcionalne definicije. Tako smo skušali ugotoviti, ali šport in religija sovpadata iz vidika funkcionalnosti in ali je to dovolj, da šport enačimo z religijo.

Ugotovili smo, da sta šport in religija v preteklosti nedvomno imela močno povezavo, kar se kaže na primeru olimpijskih iger. Tudi ob pregledu zgodovine nogometa je opazno, da so njegovi predhodniki, predvsem v Srednji Ameriki, imeli tudi religijski pomen, ki se je kazal v žrtvovanju poražene ekipe v čast bogovom. Krščanska tradicija športu sprva ni bila naklonjena, saj ga je zaradi helenističnega vidika videla kot poganski ritual, kasneje v srednjem veku pa ga je začela gledati kot bolj pozitivnega, preko viteških športov. V tem obdobju pa krščanska tradicija ni bila naklonjena predmetu našega preučevanja, nogometu, ki ga je predvsem v Veliki Britaniji videla kot barbarskega in ga je marsikje tudi prepovedala. Spremenjen odnos do športa se kaže po 19. stoletju, ko se je v protestantizmu pojavilo »mišičasto krščanstvo«, ki je imelo velik vzgojni in moralni potencial, dokončno pa se pozitiven odnos krščanstva do športa vidi po drugem vatikanskem koncilu.

Z razvojem medijev, sprva tiskanih, nato pa še slušnih in vizualnih, ter kasneje še z razvojem interneta, je šport postajal vedno bolj prisoten v vsakdanjem življenju ljudi. Posledično je narasla tudi popularnost. Z izboljšanjem športne infrastrukture je tudi spremljanje športa v živo postalo bolj udobno in posledično še bolj popularno. Sčasoma se je v družbi začelo uveljavljati prepričanje, da bi šport lahko bil viden kot oblika religije. Spoznali smo, da se religija in šport preko določenih vzporednic zagotovo prepletata. Pri obeh so vidni rituali, oblike romanja, hierarhije, čaščenje simbolov, sveti prostori in mnoge druge vzporednice. Kljub temu pa športa ne moremo šteti kot ekvivalenta religiji, vsaj ne v obliki, kot sta npr. krščanstvo in islam, lahko pa ga vidimo kot neke vrste kompenzacija oziroma surogat (nadomestek) religije. Ekipne športe, kot je predmet našega preučevanja, nogomet, pa tudi nekatere druge ekipne športe kot npr. košarka, rokomet in odbojka lahko povežemo s totemizmom. V tem primeru lahko vsaj delno pritrdimo tistim, ki nogomet vidijo kot obliko religije, saj kot simbole častijo grb svojega kluba, na tribunah pa navijanje skupine ljudi lahko razumemo kot kolektivno čaščenje družbe oz. dela družbe, ki jo lahko vidimo kot igralce in

funkcionarje določenega kluba ali pa reprezentance. Povezavo športa in religije vidimo tudi v zmožnosti večanja kolektivne zavesti v družbi, in sicer preko skupnega čaščenja in s tem posledično večje povezave med skupinami ljudmi. Pri športu pa preko uspehov športnikov, klubov in državnih reprezentanc, zaradi katerih med ljudmi naraste optimizem za »boljši jutri«, medosebna nasprotja (npr. zaradi različnih političnih prepričanj, mnenj) se v času uspehov pogosto vsaj za nekaj časa pozabijo, kolektivna zavest ljudi pa se poveča.

Zaradi globalne popularnosti nogometa bi se lahko vprašali ali bi Marxova trditev o religiji kot opiju ljudstva veljala tudi za nogometne navdušence? Pri tej trditvi je potrebno biti pazljiv, saj vsi, ki spremljajo nogomet, le-tega ne doživljajo enako. Pri fanatičnih navijačih in navijaških skupinah bi to tezo lahko potrdili, saj čas spremljanja nogometnih tekem lahko vidimo tudi kot pobeg od realnosti, kot nekaj pri čemer pozabijo na tegobe vsakodnevnega, realnega sveta. Zmago vidijo kot odrešenje in kot nek znak, da bi se tudi stvari v realnem življenju obrnile na bolje. Vendar pa te teze ne moremo popolnoma potrditi zaradi obiskovalcev nogometnih tekem, ki aktivno ne navijajo in na tekmo pridejo zgolj zaradi druženja in kratkočasenja, torej obiskovalcev, ki jim nogomet ne predstavlja nekakšnega smisla življenja.

Religija in šport sta zagotovo pomembna faktorja našega vsakdana. Z vse večjim vlaganjem v šport bo ta zagotovo postal še bolj popularen kot je, vendar pa kljub vsem obstoječim vzporednicam ne bo prevzel enake vloge, kot jo imajo največje svetovne religije, vsekakor pa lahko prevzame vlogo njenega nadomestka. Nogometu, kot najbolj popularnemu športu na svetu, se močno približujejo tudi drugi športi. Košarka prevzema vedno večjo vlogo, tudi dvorane so z vsakim velikim tekmovanjem bolj polne. V Evropi je vedno bolj spremljan tudi ameriški nogomet, za kar imajo velike zasluge športne televizije, ki te dogodke prenašajo. Marsikomu nogomet ni več všeč zaradi velikih vsot denarja, ki se v njem vrtijo. Ne vidijo ga več kot *lepe igre*, ampak zgolj kot posel, katerega cilj je privabiti tiste ljudi, ki si ogled tekem lahko privoščijo. Sicer ne gre dvomiti v to, da bo nogomet še dolgo globalno najpriljubljenejši šport na svetu, vendar pa je dejstvo, da z vedno večjim vlaganjem in astronomskimi vrednostmi prestopov izgublja svoj prvoten pomen *delavske igre*, ki je ljudi po vsem svetu navdušila do te mere, da jo ponekod enačijo z religijo. Šport kot religija, da ali ne? Gre za problem, ki se ga verjetno ne da dokončno rešiti, saj so mnenja o enačenju obeh različna. Fanatičnih navijačev tudi argumenti zakaj športa, nogometa, in religije ne gre enačiti, najverjetneje ne bodo prepričali v to, da svojega priljubljenega športa ne bodo videli kot

religije. Na drugi strani pa lahko vsekakor pritrdimo prepričanju o tem, da je šport, pa naj bo to nogomet ali pa kakšen drug šport, marsikje prevzel kompenzatorično vlogo oziroma nadomestek religije.

9 Literatura

1. Babajide, Orveba. 2017. *AFCON 2017: Watch Ghana's Ayew sprinkle 'juju' on the pitch (video)* Dostopno prek: <https://sports.naij.com/1084764-afcon-2017-watch-ghanas-ayew-sprinkle-juju-pitch-video.html> (21. avgust 2017).
2. Barber, Nigel. 2011. *Sport as a Religion*. Dostopno prek: https://www.huffingtonpost.com/nigel-barber/sport-as-religion_b_924601.html (21. avgust 2017).
3. Buovski, David. 2016. »Šport je nadomestek religije«. Dostopno prek: <http://www.zurnal24.si/sport/sport-je-nadomestek-religije-267144> (20. avgust 2017).
4. Cazeneuve, Jean. 1986. *Sociologija obreda*. Ljubljana: ŠKUC Filozofska fakulteta.
5. Cusack, Carole. 2009. *Sport and Religion: Rituals of Everyday Life*. Dostopno prek: https://www.academia.edu/738512/Sport_and_Religion_Rituals_of_Everyday_Life (20. avgust 2017).
6. Črnič, Aleš. 2001. Teorija in praksa definiranja religije. *Teorija in praksa* 30 (6): 1004–1016.
7. Delo. 2006. Zgodovina nogometa, 3. maj, Dostopno prek: <http://www.delo.si/sport/nogomet/zgodovina-nogometa.html> (31. julij 2017).
8. Duhovnost. 2016. *Simboli – skrivnostni jezik posvetitve*. Dostopno prek: <https://duhovnost.eu/simboli-skrivnostni-jezik-posvetitve/> (21. avgust 2017).
9. Đurić, Đorđević. Maja. 2010. *Ritual smrti na fotografijama*. Dostopno prek: https://www.researchgate.net/publication/309491449_Ritual_smrti_na_fotografijama (20. avgust 2017).
10. Fajfar, Mojca. 2008. *Socialni vidiki sant mata (svete poti)*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
11. Fifa. 2017a. *History of football – The origins*. Dostopno prek: <http://www.fifa.com/about-fifa/who-we-are/the-game/index.html> (31. julij. 2017).
12. --- 2017b. *History of football – The global growth*. Dostopno prek: <http://www.fifa.com/about-fifa/who-we-are/the-game/global-growth.html> (31. julij. 2017).

13. Fürweger, Wolfgang. 2013. *Red Bull in Dietrich Mateschitz. Neverjetna zgodba o uspehu*. Tržič: Učila international.
14. Gerjolj, Stanko. 2003. Šport in religiozna dimenzija življenja. V *Filozofija športa*, ur. Dušan Macura in Milan Hosta, 51-59. Ljubljana: Fakulteta za šport.
15. Gifford, Clive. 2004. *Olimpijske igre. Popolni vodnik po največjem športnem prazniku na svetu*. Ljubljana: Tehniška založba Slovenije.
16. Haralambos, Michael in Martin Holborn. 1999. *Sociologija. Teme in pogledi*. Ljubljana: DZS.
17. Husemann, Gisbert. 1996. *Sport – a surrogate Religion?* Dostopno prek: <http://www.anthromed.org/Article.aspx?artpk=126> (21. avgust 2017).
18. Kerševan, Marko. 1989. *Religija in slovenska kultura*. Dostopno prek: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-U3KKINMS/8b8e6b6f-997f-4862-9907-2518c283fb5e/PDF> (16. september 2017).
19. K, Ig. 2017. *Eden najbolj brutalnih športov prekinjen zaradi pretepa*. Dostopno prek: <http://www.zurnal24.si/sport/eden-najbolj-brutalnih-sportov-prekinjen-zaradi-pretepa-292193> (31. julij 2017).
20. Kincl, Borut. 2009. *Verski vidiki političnega ekstremizma*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
21. Koch, Alois. 2002. Sport als säkulare Religion. *Stimmen der Zeit* (2) 90-102. Dostopno prek: <http://www.con-spiration.de/koch/sport/religion.html> (21. avgust 2017).
22. Kolednik, Aleksander in Rok Plestenjak. 2016. *Strmoglavilo letalo s člani brazilskega nogometnega kluba*. Dostopno prek: <https://siol.net/novice/svet/v-kolumbiji-strmoglavilo-letalo-s-clani-brazilskega-nogometnega-kluba-430664> (21. avgust 2017).
23. Kreft, Lev. 2011. *Levi horog: filozofija športa v osmih esejih*. Ljubljana: Zbirka Sophia.
24. K., J. 2017. *Legenda zdaj tudi v vesolju: Tottijev dres poletel proti zvezdam*. Dostopno prek: <http://www.24ur.com/sport/nogomet/legenda-zdaj-tudi-v-vesolju-tottijev-dres-poletel-proti-zvezdam.html?focus=1> (20. avgust 2017).

25. Juričič, Tamara. 2013. *Football as a Religion*. Dostopno prek: <https://tamarasfootballmosaic.wordpress.com/2013/08/05/football-as-a-religion/> (20. avgust. 2017).
26. Marx, Karl. 1970. *Critique of Hegel's 'Philosophy of Right'*. Cambridge: At the University press.
27. Mežnar, Marjana. *Osnove menedžmenta v športu*. Dostopno prek: <https://pef.um.si/content/Studij/.../E.../osnove-menedzmenta-v-sportu-gradivo.doc> (20. avgust. 2017).
28. Miller, Toby in Alec McHoul. 2002. Šport v popularni kulturi in vsakdanjem življenju. V *Cooltura: Uvod v kulturne študije*, ur. Aleš Debeljak, Peter Stankovič, Gregor Tomc in Mitja Velikonja, 265-281. Ljubljana: Študentska založba.
29. Moore, Stephen. 1998. *Sociologija: Ključni pojmi in dejstva*. Ljubljana: Zbirka Alta.
30. Mrak, Nataša. 2008. *Odnos medijev do različnih športov na primeru rokometu in deskanja na snegu*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
31. Maselj, Brane. 2017. Zmagovita moč sugestij in vere vase. *Nedelo*, 22 (24. september).
32. Nogomania. 2016. *Solidarnost brez meja*. Dostopno prek: <http://nogomania.com/Mednarodni-Nogomet/Novica/Solidarnost-brez-meja.aspx> (21. avgust 2017).
33. Pantić, Dragomir. 1988. *Klasična i svetovna religioznost: socijalno-psihološko istraživanje stanovnika beogradskog regiona*. Beograd: Insitut društvenih nauka.
34. Pikalo, Matjaž. 2001. *Evropa 2000: igrivo bojišče narodov*. Ljubljana: Študentska založba.
35. Pisk, Jernej. 2005. Svetopisemski pogled na šport. *Tretji dan* (1/2): 2-18.
36. --- 2010. (Ne)vidna religija športa. *Šport:revija za teoretična in praktična vprašanja športa* 58 (1/2): 30-33.
37. --- 2011. Kaj je šport? O katoliškem in protestantskem razumevanju športa. *Tretji dan*. (9/10). 129-135.
38. --- 2015. O športu, ki postaja religija, in o religiji, ki postaja šport. *Vaščan, glasilo krajevne skupnosti Poljane* (41/122): 27.

39. Plesec, Matjaž in Mojca Doupona Topič. 2002. *Nogomet in družba. Preporod nogometa v Sloveniji*. Ljubljana: Zavod za šport Slovenije.
40. Price, L. Joseph. 2000. *An American apothosois: Sports as Popular Religion*. California: University of California Press.
41. Protega, Nenad. 1997. *Nogometni huliganizem v Sloveniji*. Diplomsko delo. Ljubljana: Univerza v Ljubljani. Fakulteta za družbene vede.
42. Rojnik, Nastja. 2012. *Šport kot religija: analiza spletnih komentarjev ob nastopih slovenskih športnikov*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
43. Ropret, Katarina. 2007. *Šport in vera imata veliko skupnega*. Dostopno prek: <https://druzina.si/ICD/spletnastran.nsf/clanek/56-8-Duhovnost-5> (20. avgust. 2017).
44. Rosa, Jernej. 2016. *Šport kot religija v organiziranih navijaških skupinah*. Magistrsko delo. Ljubljana: Fakulteta za šport.
45. Rožman, Andraž. 2013. Športniki naj se pridružijo kulturnikom. *Dnevnik*, 29. januar Dostopno prek: <https://www.dnevnik.si/1042574013> (16. september 2017).
46. Rtv slo. 2006. *Juda Iškarjot ne bo rehabilitiran*. Dostopno prek: <http://www.rtv slo.si/svet/juda-iskarijot-ne-bo-rehabilitiran/49231> (20. avgust 2017).
47. Smith, Martin. 2015. *Football: Religion for Humanists?* Dostopno prek: <http://humanistlife.org.uk/2015/11/11/football-religion-for-humanists/> (20. avgust 2017).
48. Smrke, Marjan. 2007. *Družbena mimikrija*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
49. --- 2014. *Minuta molka za Ibrahimovića*. Dostopno prek: <https://www.dnevnik.si/1042672434> (16. september 2017).
50. *Sveto pismo stare in nove zaveze. Ekumenska izdaja*. 1981. Beograd: Svetopisemsko društvo.
51. Šelekar, Boštjan. 2010. *Oris razvoja nogometa do 1. svetovne vojne*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za šport.
52. Šarenac, Darko. 1986. *Leksikon 40 sportova. olimpijske igre, univerzijada, mediteranske igre*. Beograd: Sportska knjiga.

53. Škrinjar, Sanja. 2010. *Nacionalne mitologije in religije ter njihova vloga v vojni na ozemlju bivše Jugoslavije*. Diplomsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta. Fakulteta za družbene vede.
54. Štefanič, M. Mojca. 2013. *Filozof de Botton: Nogomet ne mora nadomestiti religije*. Dostopno prek: <https://www.druzina.si/ICD/spletnastran.nsf/clanek/20.06.2013-2> (20. avgust 2017).
55. Šubic, Miran. 2001. *Slovenija je šla naprej! Z nogometno žogo v Evropo in svet*. Ljubljana: Dnevnik.
56. Tanšek, Gašper. 2007. *Nekatere socialne značilnosti navijaške skupine Green Dragons; vidik medijev*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za šport.
57. T., K. B. 2010. *Italija – kjer je nogomet druga religija*. Dostopno prek: <https://www.rtv slo.si/tureavanture/vagabund/italija-kjer-je-nogomet-druga-religija/232651> (31. julij 2017).
58. Teran Košir, Alenka. 2014. *Zakaj je nogomet šport številka ena?*. Dostopno prek: <http://siol.net/sportal/nogomet/zakaj-je-nogomet-sport-stevilka-ena-42941> (31. julij 2017).
59. Tolić, Sandra. 2017. *Zgodovina nogometa*. Dostopno prek: <http://zgodovina.si/nogometna-zgodovina/> (31. julij 2017).
60. Uefa. 2017. *About*. Dostopno prek: <http://www.uefa.com/insideuefa/about-uefa/index.html> (31. julij 2017).
61. Vasle, Juan. 2002. *Fuzbal, tango in polka. Resnične nogometne zgodbe iz Južne Amerike in Slovenije*. Ljubljana: Založba Mladinska knjiga.
62. Viškovič, Rok. 2017. *Obsedeno stanje, čustva, solidarnost in bes v Dortmundu*. Dostopno prek: <http://siol.net/sportal/nogomet/obsedeno-stanje-custva-solidarnost-in-bes-v-dortmundu-foto-439388> (20. avgust 2017).
63. Voglar, Nada in Dušan Voglar. 2009. *Verstva sveta*. Ljubljana: Založba Mladinska knjiga.
64. Williams, A. Coron. 2014. *The parallel of moedern – day sport to Religion: An analysis of how society has transformed spor tinto a spiritual praticce*. Faculty of

Wake Forest University graduate school of arts and sciences. Dostopno prek: https://wakespace.lib.wfu.edu/bitstream/handle/10339/39285/Williams_wfu_0248M_10569.pdf (20. avgust 2017).

65. Zupan. Tine. 2017. *Slovo zadnjega romantika*. Dostopno prek: <http://nogomania.com/Evropske-Lige/Ekipa/Roma/Clanek/Slovo-zadnjega-romantika.aspx> (20. avgust 2017).